

Aino Ehnberg, Hele Halkka

Multisensorisen kirjan kehittäminen

Väline muistikuntoutujan kohtaamiseen

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Aino Ehnberg, Hele Halkka Multisensorisen kirjan kehittäminen Väline muistikuntoutujan kohtaamiseen 44 sivua + 5 liitettä 30.10.2010
Tutkinto	Geronomi (AMK)
Koulutusohjelma	Vanhustyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Vanhustyö
Ohjaajat	Mari Heitto, Lehtori
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä käyttökokemuksia ja kehittämisideoita iäkkäille muistikuntoutujille suunnatusta multisensorisesta kirjasta. Kahvi koskettaa kaikkia – multisensorinen kirja on ensimmäinen laatuaan. Multisensorisen kirjan teki Irmeli Holstein, näkövammaisten kirjasto Celian koskettelukirja–asiantuntija. Hänellä on erityisosaamista näkö- ja monivammaisten lasten koskettelukirjojen tekemisestä ja tämä oli hänen ensimmäinen kirjansa iäkkäille muistikuntoutujille. Kirjan lukija- ja kohderyhmäksi oli ajateltu muistisairauden keskivaikeassa vaiheessa olevia henkilöitä.</p> <p>Multisensorinen kirja annettiin koekäyttöön neljäksi viikoksi yksityiseen hoivakotiin nimeltä Kanervakoti. Kanervakodin vapaaehtoiskoordinaattori Lotta Pukkila valitsi asukkaat, jotka hyötyisivät eniten multisensorisesta aktivoinnista ja koordinoi kirjan lukemiseen osallistuvat vapaaehtoiset heidän pareikseen. Vapaaehtoiset tukivat ja auttoivat muistikuntoujia kirjan lukemisessa ja lukuhetken päätteeksi he kirjasivat käyttökokemuksensa käyttökokemuskyselylomakkeelle. Osan käyttökokeiluun osallistuneista vapaaehtoisista tavattiin käyttökokeilujaksoa ennen ja sen jälkeen ja keskustelimme kirjaan liittyvistä asioista.</p> <p>Käyttökokeilun perusteella saatiin hyviä kehitysehdotuksia sekä kyselylomakkeista että keskustelusta vapaaehtoisten kanssa kirjan kehittämisen seuraavaan sykliin annettavaksi eteenpäin kirjan tekijälle. Multisensorisen kirjan prototyyppi vaatii vielä jonkin verran kehittämistä, mutta yleisesti kirjasta pidettiin ja se koettiin multisensoriseksi aktivointivälineeksi iäkkäiden muistikuntoutujien kanssa toimimiseen.</p> <p>Aistien ja muistin aktivoimiseen liittyvien välineiden kirjo kasvaa koko ajan, mistä tämä multisensorinen kirja on yksi esimerkki. Opinnäytetyömme osoitti, että kirjan seuraavaa versiota tehdessä on vielä monia lähinnä käytettävyyteen liittyviä seikkoja, jotka kannattaa huomioida toteutuksessa. Kirja vastasi ajatellun kohderyhmän tarpeisiin.</p>	
Avainsanat	kohtaaminen, käytettävyys, multisensorinen, muistikuntoutuja, muistin aktivoiminen

Authors Title Number of Pages Date	Aino Ehnberg, Hele Halkka Developing a multisensory book A tool for connecting with a person with dementia 44 pages + 5 appendices 30.10.2016
Degree	Bachelor of Social Services and Health Care
Degree Programme	Elderly care
Specialisation option	Elderly care
Instructors	Mari Heitto, Senior Lecturer
<p>The purpose of this Bachelor's thesis was to gain development ideas and user experiences of a prototype multisensory book for people with dementia. The multisensory book is about coffee and is called Kahvi koskettaa kaikkia (Touched by Coffee). The book was made by a tactile book expert, Irmeli Holstein, of Celia library for people with visual impairments. Holstein has her expertise in tactile books for visually impaired and physically and mentally disabled children and this was her first book for people with dementia. The book is intended for people in moderately severe phase of dementia.</p> <p>We took the multisensory book to be tested for four weeks in Kanervakoti. Kanervakoti is a residential care home for people with dementia, where the voluntary work coordinator Lotta Pukkila selected the residents who participated in the test readings of this book and matched the volunteers with the residents. The volunteers helped and supported the elderly to read and use the book and filled in a form after the session. We had a meeting with some of the participating volunteers before and after the four-week period where we discussed the user experience of the book.</p> <p>We received good comments and ideas for development of the multisensory book based on the answers in the form and the discussions. They are useful for the second cycle of the books development. Being the first version of this kind of multisensory book, there were quite a few things to be improved, but in general the book received good feedback as a multisensory activating tool.</p> <p>The variety of sensory and memory activating tools is expanding all the time and this new multisensory book is only one example. Our design and development research showed that there are many factors still to be considered when making the second version of the book. The book worked well with the intended target group.</p>	
Keywords	meeting, memory activating, moderately severe dementia, multisensory book, tactile book, usability

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämäyhteistyö	3
2.1	Irmeli Holstein	3
2.2	Kanervakoti	3
3	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset	4
4	Teoreettinen viitekehys	5
4.1	Multisensorisuus	5
4.1.1	Hahmottaminen	6
4.1.2	Värit ja materiaalit	6
4.1.3	Multisensorisia aktivointimateriaaleja	7
4.2	Kommunikointi muistikuntoutujan kanssa	9
4.2.1	Muistelutyö	10
4.2.2	Lukeminen	11
4.3	Käytettävyys	11
4.3.1	Viheliäinen ongelma	12
4.3.2	Käytettävyyden määrittely	13
4.3.3	Käytettävyyden tutkiminen	13
5	Multisensorinen kirja	15
5.1	Kirjan esittely	15
5.2	Kirjan sisältö	16
6	Opinnäytetyön toteutus	20
6.1	Kirjan viimeistely	20
6.2	Kohderyhmän valinta	22
6.3	Kirjan käyttöohje	23
6.4	Kirja toimintaympäristössä	24
6.5	Käyttökokemuskyselylomake	25
6.6	Aineiston kerääminen ja analysointi	26
7	Käyttökokemukset	29

7.1	Muistelu	29
7.2	Kohtaaminen	29
7.3	Käytettävyys	30
7.4	Kirjan aiheet	32
7.5	Käyttöohjeeseen liittyvät asiat	32
8	Johtopäätökset	34
8.1	Muistelu ja multisensorisuus	34
8.2	Käytettävyys	35
8.3	Kohtaaminen	36
9	Pohdinta	38
9.1	Monialaisuuden mahdollisuudet	38
9.2	Eettisyys	40
9.2.1	Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen	40
9.2.2	Vahingoittamisen välttäminen	41
9.2.3	Yksityisyys ja tietosuojat	42
9.3	Luotettavuus	42
9.4	Lopuksi	43
	Lähteet	45
	Liitteet	
	Liite 1. Käyttökokemuskyselylomake	
	Liite 2. Kahvi koskettaa kaikkia –multisensorisen kirjan käyttöohjeet	
	Liite 3. Tutkimuslupa	
	Liite 4. Kirje asumispalveluyksiköille	
	Liite 5. Kehittämisen kohteet	

1 Johdanto

Laitoksissa tapahtuvan geneerisen, pääasiassa lääkkeiden avulla toteutettavan hoidon rinnalle ovat nousemassa erilaiset vaihtoehtoiset menetelmät. Luovia ja luontevia lähestymistapoja muistikuntoutuvien ihmisten kohtaamiseen, heidän aktivoimiseensa ja heidän kanssaan toimimiseen kehitetään koko ajan ja suuremmatkin ryhmät innostuvat niiden toteuttamisesta esimerkiksi sosiaalisen median välityksellä.

Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä muistikuntoutuja muistisairas -termin sijaan. Muistikuntoutusta tarjotaan eri tahoilta yleensä diagnoosin saamisen jälkeen ja sairauden varhaisissa vaiheissa. Vaikka tämän multisensorisen kirjan kohderyhmänä ovat muistisairauden keskivaikeassa vaiheessa olevat iäkkäät, pidämme kuntoutumisen näkökulmaa positiivisempänä ja monipuolisempänä kuin sairauskeskeisyyttä.

Aiheena on muistikuntoutujille suunnitellun multisensorisen kirjan kehittäminen käytännön kokeilun kautta. Kirjan prototyyppi oli koekäytettävänä muistisairaiden palveluasumisen yksikössä ja siellä kerättiin palautetta kirjan käytettävyydestä muistikuntoutujia kirjan lukemisessa tukeneilta henkilöiltä. Tavoitteena oli saada kerättyä kirjan kehittämistä varten parannusehdotuksia ja muita kirjan käytettävyyteen liittyviä huomioita käyttökokemusten perusteella. Kirjan aiheeksi valikoitui kahvi, koska Suomessa kahvi on lähes kaikkia koskettava, pitkän historian omaava aihe, johon jokaisen on helppo liittää muistoja. Osana opinnäytetyötä laadittiin multisensorisen kahvikirjan mukana kulkemaan käyttöohjevihko, jonka toivotaan helpottavan muistikuntoutujan ja häntä lukemisessa tukevan henkilön välistä hetkeä kirjan parissa.

Kirjaa on suunniteltu käytettäväksi keskivaikeassa ja vaikeassa muistisairauden vaiheessa oleville ikäihmisille. Ikää kunnioittaviin ja samalla mieltä aktivoiviin, muistisairauksia sairastaville iäkkäille suunnattuihin välineisiin törmää harvoin työkentällä. Välineiden puute on yleinen keskustelun aihe työntekijöiden keskuudessa, koska niille on selkeä tarve, niitä on hankala löytää ja niiden yleistymisen olisi toivottavaa.

Kirjan käytön toivotaan lisäävän mahdollisesti yhteistä aikaa asiakkaiden kanssa ja auttavan hoitajia ymmärtämään yhteisen laatuajan merkityksen irrallisena asiana hoitotoimenpiteistä. Opinnäytetyöllä halutaan tuoda lisää näkökulmia ja näkyvyyttä muistikuntoutujien ikää ja aikuisuutta tukeville materiaaleille. Kirjan lukutuokiosta toivotaan mahdollisimman kokonaisvaltaista ja miellyttävää, jotta lukuparit, muistikuntoutuja yhdessä häntä lukemisessa tukevan henkilön kanssa, käyttäisivät kirjaa rohkeasti.

2 Työelämäyhteistyö

2.1 Irmeli Holstein

Työelämäyhteistyökumppaninamme oli näkö- ja monivammaisille lapsille suunnattujen koskettelukirjojen itseoppinut asiantuntija Irmeli Holstein. Hän on tehnyt itse paljon koskettelukirjoja, ohjannut opiskelijaryhmiä ja tuomaroinut koskettelukirjakilpailuissa sekä Suomessa että kansainvälisesti. Näkövammaisten kirjastossa Celiassa hänen ammattinimikkeensä on koskettelukirja-asiantuntija.

Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan tekijä, Irmeli Holstein, on myös mukana kirjaprojektissa, jossa laaditaan yleistä opaskirjaa koskettelukirjojen tekemiseen. Koskettelukirjat ovat tunnusteltavia kuvia sisältäviä kirjoja ja koskettelukirja -termi on syntynyt alunpitäen tarkoittamaan kuva- ja satukirjoja näkövammaisille lapsille.

Opaskirjassa koskettelukirjaa ajatellaan laajemmin ja eri käyttäjäryhmille sopivana, esimerkiksi juuri muistikuntoutujille multisensoristen elementtien näkökulmasta. Oppaaseen tulee kuvia ja ohjeita asioista, joita tulee ottaa huomioon koskettelukirjaa tehdessä, kuten koskettelukirjan eri kohde- ja käyttäjäryhmille tyypillisiä erityispiirteitä. Holsteinilla on paljon kokemusta aisti- ja monivammaisten lasten koskettelukirjojen laatimisesta ja niihin liittyvistä erityispiirteistä, mutta muistikuntoutujien aktivoimiseen liittyviin seikkoihin hän ei ole aiemmin perehtynyt. Tämä opinnäytetyö vastaa osaltaan opaskirjan muistisairaille sopivan sisällön luomiseen liittyvistä asioista.

2.2 Kanervakoti

Opinnäytetyön toimintaympäristöksi valikoitui Kanervakoti, jonne multisensorinen kirja annettiin koekäyttöön. Kanervakodista löytyi etsimämme muistikuntoutujille profiloitu hoiva- ja hoitoyksikkö.

Kanervakoti löytyi Espoon kaupungin yksityisten sopimustuottajien hoiva- ja palvelukotien joukosta. Listan sopimustuottajista löysimme Kuinka järjestäisin asumiseni? -julkaisusta, jonka on laatinut Espoon sosiaali- ja terveystoimi (Iäkkäiden asuminen Espoossa, 2015. 20-21.) Sopimustuottajia lähestyttiin sähköpostitse (liite 4)

heidän Internetsivujensa kautta löytyvillä yhteystiedoilla. Vastausten perusteella toimintaympäristöksi valikoitui Kanervakoti.

Kanervakoti on yksityinen, Kanervakoti–Kanervahemmet Ry:n ylläpitämä 43–paikkainen, pienempiin ryhmäkoteihin jaettu tehostetun palveluasumisen yksikkö, joka tarjoaa ympärivuorokautista hoivaa ikääntyneille ja muistisairaille (Kanervakoti, 2013). Kaikilla asukkailla on Kanervakodissa käytössään omat yhden hengen huoneet sekä ryhmäkodin kodikkaat, yhteiset tilat. Omat huoneet on sisustettu yksilöllisesti, parhaassa tapauksessa muistikuntoutujan omilla tavaroilla sekä huonekaluilla. Yhteisenä tilana toimiva ruokasali on ryhmäkodin keskiössä ja saadaan tarvittaessa yhdistettyä viereisen yksikön kanssa isommaksi yhteiseksi tilaksi.

Kanervakodin vapaaehtoiskoordinaattori Lotta Pukkila valitsi asukkaat, jotka hyötyisivät eniten multisensorisesta aktivoinnista ja koordinoi kirjan lukemiseen osallistuvat vapaaehtoiset heidän pareikseen.

3 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Haluamme tuoda toiminnan merkityksen muistikuntoutuvan iäkkään arkeen ja kehittää multisensorista kirjaa eteenpäin. Tutkimuskysymyksemme muotoutuivat näiden ajatusten ympärille. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat

Pääkysymys:

- Millaisena työvälineenä multisensorinen kirja näyttäytyy muistikuntoutujan kanssa toimiville?

Alakysymykset

- Mitä tulee ottaa huomioon muistisairaiden multisensorista kirjaa tehdessä?
- Prototyypin kehitysehdotusten vieminen kirjan tekijälle

4 Teoreettinen viitekehys

4.1 Multisensorisuus

Multisensorisuus eli moniaistisuus tarkoittaa monen aistin kautta yhtäaikaaisesti saatua aistikokemusta. Multisensorisuus käsittää kaikki ihmisen aistit kuten näkö-, kuulo-, haju-, tunto-, maku- ja tasapainoaistit, missä yhdistyvät vähintään kaksi eri aistia samanaikaisesti. Multisensorisessa työssä on aina läsnä tunne, mielikuvitus, luovuus ja yhteisöllinen vuorovaikutus. (HAMK n.d.). Aivomme muuttavat ympäristöstä tulevat ärsykkeet aistimuksiksi, jolloin aistien stimuloiminen ja ärsyttäminen on aivojen stimuloimista. (Schmidt, 2009.)

Sosiaalityössä multisensorinen työ ja toiminta liitetään yleensä vammaispuolelle, jossa tehdään paljon aisteihin ja elämyksiin perustuvaa opetus-, kuntoutus- ja terapiatyötä. Vammaistyöhön alunperin kehitetyt aistimenetelmät, esim. Snoezelen -menetelmä (Hulsegge – Verheul, 1987). ja niiden kiistattomat hyödyt ovat levinneet myös muistikuntoutujien hoitotyöhön. Aistien stimuloimisessa käytetään jokapäiväisiä esineitä laukaisemaan positiivisia tuntemuksia ja tavoitteena on rentoutuminen sekä toisaalta oppiminen ja aktivoiminen. (Wegerer, 2014) Musiikki, draama ja tanssi sekä erilaiset muistelu- ja eläytymismenetelmät kuuluvat myös multisensorisen työn menetelmiin.

Moniaistisuutta käytetään muun muassa rentoutuksen ja hyvinvoinnin tuottamiseen. Koska eri aistien aktivoiminen esimerkiksi tuttujen tuoksujen ja makujen avulla tukevat muistamista (Mönkäre – Hurnasti – Topo, 2016)., on multisensoristen menetelmien käyttäminen myös muistikuntoutujien kanssa perusteltua. Multisensorinen stimulaatio saattaa avata kommunikaatioväylän, vaikka muistisairaus olisi edennyt ja siten vaikuttanut vuorovaikutustaitoihin ja esimerkiksi vaikeuttanut tunteiden ilmaisemista. Vaikka multisensorisen työn ensisijaisena tarkoituksena on tuoda nautintoa ja iloa aistien välityksellä, auttaa se myös nostamaan pintaan muistoja ja tunteita. Jennifer Wegerer kirjoittaa artikkelissaan, että aististimulaatio voi vähentää ahdistusta ja masennusta muistikuntoutuvilla iäkkäillä. (Wegerer, 2014). Toisaalta aistien stimuloiminen saattaa nostaa pintaan vaikeasti käsiteltäviä muistoja ja tunteita, jotka nekin ovat oikein ja antavat mahdollisuuden parempaan oloon.

4.1.1 Hahmottaminen

Ihminen saa näkö- ja kuuloaistinsa avulla nopeasti tietoa ympäröivästä maailmasta ja pystyy havainnoimaan esineitä ja tilanteita ympärillään. Toimiakseen tehokkaasti, ihmisaivojen hahmotuskyvyn täytyy sisäistää lukematon määrä tuttuja esineitä ja yhdistää niitä käyttötarkoitukseensa ja sen lisäksi hahmottaa erilaiset kuvakulmat ja esimerkiksi valon ja varjon luomat optiset muutokset esineen ulkonäössä. (Calvert – Spece – Stein 2004: 127.) Näiden lisäksi hahmottamiseen vaikuttavat värit ja värierot sekä kontrastit niin värien kuin materiaalienkin välillä.

Hahmottamiseen vaikuttaa myös tilanteen yllättävyys, ihminen reagoi helposti yllättäviin liikkeisiin ja ääniin. Ihmisen on myös vaikeaa jakaa havainnoimistaan useammille aistikanaville, useimmiten yksi aisti dominoi varsinkin keskittymistä vaativissa tilanteissa. Kuvien hahmottamiseen vaikuttaa suuresti se, että onko aihe tuttu: Jos aihe on tuttu epäselvästäkin kuvasta ymmärretään mitä se esittää. Aistikokemuksia ei voi erottaa niiden tulkinnasta. Jokaisella ihmisellä on historia, jonka taustaa vasten kokemukset aina esiintyvät. (Sutcliffe, 2003: 31, 33, 37.)

Muistisairauksiin liittyvät toiminnanohjauksen haasteet heikentävät hahmotuskykyä sairauden edetessä ennemmin tai myöhemmin ja niin tututkin asiat alkavat vaikuttaa vierailta. Lisäksi asioiden hahmottamista hankaloittavat sairauksiin liittyvät psyykkiset oireet kuten harhojen näkeminen tai harhaluuloisuus. (Erkinjutti – Remes – Rinne – Soininen, 2015.) Aistitoimintojen muuttuminen ikääntymisen ja muistisairauden edetessä saattaa hankaloittaa hahmotuskykyä oleellisesti tai toisaalta aistit saattavat olla kunnossa, mutta aistimusten tulkinnan vaikeus hankaloittaa hahmottamista (Mönkäre – Hurnasti – Topo, 2016).

4.1.2 Värit ja materiaalit

Värien monista psyykkisistä vaikutuksista kerrotaan mm. kirjassa Opas ikääntyneen muistioireisen kodin muutostöihin. Vaikka kodinmuutostöiden ja multisensorisen kirjan yhteys on melko väljä, on siinä tuotu esiin värien merkityksiä muistikuntoutujien näkökulmasta. Värien hahmotuskykyyn saattaa toisaalta vaikuttaa myös näön huononeminen iän myötä tai värien tunnistamiseen liittyvän aivotoiminnan

heikkeneminen niillä aivojen alueilla, jotka käsittelevät värejä. Värimaailmat muodostavat kokonaisuuden ja jokainen ihminen kokee värit aina yksilöllisesti. (Sievänen – Sievänen – Välikangas – Eloniemi-Sulkava 2007: 21–23.)

Oppaassa todetaan mm. että valkoinen koetaan usein tyhjänä ja värittömänä eikä siihen juuri kiinnitetä huomiota ja toisaalta se saa rinnallaan olevat muut värit vaikuttamaan puhtailta. Punaisen, oranssin ja keltaisten sävyt säilyvät muistissa pisimpään kun taas sinisten, violettien ja turkoosien sävyjen hahmotus alkaa heiketä iän myötä. Värien kontrastit luovat turvallisuuden tunnetta ja tekevät hahmottamisesta helpompaa. (Sievänen ym. 2007: 21–23.) Värit vaikuttavat näköaistin kautta eniten kokemuksiin

Myös materiaalien ominaisuuksia ja vaikutuksia on mietitty paljon asumisen ja tilojen näkökulmista. Edellä mainitussa oppaassa on otettu kantaa lähinnä erilaisiin kiiltoihin ja valoa heijastaviin pintoihin seinämateriaaleina sekä liukkauden tuntumaan lattioissa. (Sievänen ym. 2007: 17). Johanna Järvelä on koonnut taiteen maisterin opinnäytetyöhönsä eri alojen näkökulmia tilan kokemisesta ja mm. erilaisista materiaaleista moniaistisesta esteettömyydestä ikääntyneiden asumisessa. (Järvelä 2015: 6). Työssä kuvataan, kuinka tottumukset ja perinteet muokkaavat materiaalien ja pintojen tuntumaa ja kokemista. Kokemukseen vaikuttavat esimerkiksi värit, tuntuma ja paino (Järvelä 2015: 48-51). Järvelä on koonnut työhönsä joitakin materiaalivalintoihin liittyviä ja niitä ohjaavia kysymyksiä, jotka on hyvä ottaa huomioon moniaistisia asioita suunniteltaessa. 'Miltä materiaali tuntuu? Onko se lämmin vai kylmä? Karhea vai sileä?' jne. Kysymyksissä nousevat esiin myös miellelyhtymät ja mielikuvat materiaaleista ja myös niihin liittyvät arvolataukset. 'Millaisia miellelyhtymiä siitä tulee? Luonnonmateriaali vai teollinen? Käsintehty vai teollinen?' jne. (Järvelä 2015: 49.) Materiaalivalinnoilla ja niiden kautta on mahdollista vaikuttaa kokemukseen sekä näkö-, että tuntoaistin kautta.

4.1.3 Multisensorisia aktivointimateriaaleja

Jokainen muistikuntoutuja on yksilö henkilökohtaisen elämänsänsä kanssa. On siis luontevaa todeta, että eri ihmisiä kiinnostavat eri asiat, myös muistisairauden edettyä keskivaikeaan tai vaikeaan vaiheeseen. (Laaksonen – Rantala – Eloniemi-Sulkava, 2002. 18.) Tämän vuoksi mahdollisimman monipuoliset ja eri aiheita käsittelevät aktivointimateriaalit ovat tarvittavia. Aivot ovat rakentuneet toimimaan virikkeellisessä

ympäristössä. Virikkeet luovat kokemuksen aivoille, joiden myötä rakentuu ihmisen sen hetkinen todellisuus. Kognitiota ja tunnetta ei voi erottaa toisistaan, sillä tietoiset ajatukset herättävät tunteita ja tunteet vaikuttavat tietoisiin ajatuksiin. (Norman, 2013: 47.)

Muutamia muistikuntoutujien aktivoimiseen tarkoitettuja menetelmiä ja välineitä, joiden ajattelumme olevan verrattavissa (tähän) multisensoriseen kirjaan, ovat esimerkiksi eri teemoille rakennetut muistojen matkalaukut tai muisteluskut (Helsingin kaupungin museo 2013; Manninen – Töyrylä, 2011). hypistelymuhvit (Joensuu 2014). hienomotoriikkatyyny (Ukinkontti 2014). ja virike-essut (Rysti – Jekunen – Nystedt, 2014: 14). Sanamaailma myy tuotetta nimeltä Puhuva kirja, johon on helppo räätälöidä jokaiselle aukeamalle omaa sisältöä. (Sanamaailma, 2014). Hohenthal-Antin käyttää kaikista luovan tuotoksen avulla näkyväksi tehdyistä tuotoksista termiä ' Eletyn elämän näyttämö' (Hohenthal-Antin, 2013: 67). Yhteistä kaikille materiaaleille ja välineille on, että niiden kautta tähdätään iäkkäiden muistikuntoutujien psyykkisen ja sitä kautta kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kohenemiseen.

Muistojen matkalaukun taustalla on idea muistojen herättämisestä vanhojen tavaroiden muodossa. Ennen täysin arkipäiväiset asiat, joita ei ole tarvittu vuosikymmeniin tai joiden muotoilu on muuttunut merkittävästi, nostavat herkästi vanhat ajat muistoihin ja saavat mielen virkistymään. Laukun sisällön tarkoituksena on ennen kaikkea toimia aistivirikkeenä muistojen herättämisessä. Hohenthal-Antin korostaa voimavarakeskeisyyttä muistelutyössä; muistikuntoutuvan ihmisen vahvuusalueita ovat varhaiset muistot, jotka pysyvät mielessä pisimpään ja jotka kannattelevat ja auttavat ylläpitämään murenevaa identiteettiä. (Hohenthal-Antin, 2013: 25.)

Hypistelymuhvien idean taustasta on useampia eri versioita, mutta kaikissa ajatuksena on ollut tarve saada aikanaan niin tuotteliaille, nyt toimeentuloon jääneille ja rauhattomille käsille taas mielekästä ja levottomuutta rauhoittavaa puuhaa (Dewis, 2014: 13; Quick, 2016). Idea huomattiin toimivaksi käytännössä ja kun ohjeet ja tarinat levisivät Internetin välityksellä, niin eri käsityöryhmät ja yksittäiset käsittäjät innostuivat luomaan muistikuntoutujille lisää monipuolisia hypistelymuhveja monissa eri maissa. Kaikilla edellämainituilla tuotteilla on etunsa ja ne vastaavat lääkkeettöminä hoitomuotoina ja mielekkäänä tekemisenä ympäristön negatiivisina kokemiin

käyttäytymisen muutoksiin, kuten levottomaan tavaroiden siirtelyyn tai toimettomuudesta kumpuavaan ahdistuneisuuteen. Varmistamalla, että muistisairaalla on mielekästä tekemistä ja seuraa, voidaan jonkin verran vaikuttaa tavaroiden keräilyyn ja piilottamiseen. (Telaranta 2014: 81-82.)

4.2 Kommunikointi muistikuntoutujan kanssa

Eteneviä muistisairauksia on useita, mutta yhteistä niille kaikille on, että ne rappeuttavat aivoja ja heikentävät laaja-alaisesti toimintakykyä (Muistiliitto 2016.) Edetessään muistisairaudet johtavat dementiaoireyhtymään. Muistisairaudet aiheuttavat erilaisia oireita, joista tunnetuin ja ehkä selkein on muistin ja muun kognitiivisen toimintakyvyn heikkeneminen. Oireiden vaikutukset ovat kuitenkin hyvin monialaiset ja esimerkiksi muistisairauden diagnoosi ja vaikeusaste tuovat omat erityispiirteensä tilanteeseen.

Perustana kaikelle kommunikaatiolle, viestinnälle ja kohtaamiselle tulee olla tasa-arvoinen kunnioitus toista ihmistä kohtaan, riippumatta tämän mahdollisista diagnooseista. Riitta Mönkäre kirjoittaa muistisairaahan kohtaamisen periaatteista Muistisairaahan kuntouttava hoito -kirjassa. Hän nostaa esiin kunnioittamisen, arvostamisen ja luottamuksen saavuttamisen, joihin sisältyvät esimerkiksi kuuleminen, empatia ja läheisyys (Mönkäre 2016.) Kommunikaatiotaidot ja kyky vastavuoroisuuteen ja toisen huomioimiseen heikkenevät muistisairauksien edetessä, mutta myös omien ajatusten ja mielipiteiden tuominen esiin sekä kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen vaikeutuvat muistin heiketessä. Kommunikaatio ja vuorovaikutus ovat hyvin moninaisia ja niihin sisältyy paljon muutakin kuin sanallista ja puhuen toteutettua. Nonverbaalinen eli sanaton viestintä on hyvin primitiivistä ja usein ihminen luottaa enemmän näkemiinsä eleisiin ja ilmeisiin kuin kuulemaansa äänteeseen, jos kuultu äänne ja nähty suun liike ovat ristiriidassa. (Laaksonen ym. 2002: 18.)

Vuorovaikutus ja kommunikaatio, verbaalinen ja nonverbaalinen, rakentuvat aistien kautta ymmärrettyihin viesteihin ja vinkkeihin. Aistien heikkeneminen kuuluu normaaliin ikääntymiseen ja monien aistien heikkenemistä voidaan kompensoida erilaisilla apuvälineillä, kuten silmälasilla, kuulolaitteilla ja ympäristöä muokkaamalla, kuten tarkistamalla, että valo on riittävästi ja taustamelu on vähennetty minimiin. Aistien heikkeneminen voi hankaloittaa kommunikaatiota erityisen paljon henkilöillä, joilla

kognitio on jo valmiiksi heikentynyt muistisairauden edettyä. Siksi on tärkeää kiinnittää huomiota niin omaan tapaan olla vuorovaikutuksessa ja esittää asiat kuin myös muokata ympäristöä kommunikaatiolle edulliseksi. (Laaksonen, ym. 2002: 18.) Toisaalta, koska nonverbaalisen viestinnän tulkinta on niin primitiivistä, säilyvät kyky ymmärtää kasvojen ilmeitä ja toisen kosketukseen reagoiminen, vaikka muistisairaus olisi pitkällekin edennyt. Tällä sisäänrakennetulla taidolla tunnistamme niin universaaleja ilon ja nautinnon ilmeitä kuin surun, pelon, ahdistuksen ja vihaisuuden aikaansaamia reaktioita. (Zeisel 2010: 40-42.) Muistikuntoutajat ovat mestareita tunnistamaan ' epäaidon' läsnäolon (Hohenthal-Antin 2013: 27). ja mm. kiireisen hosumisen tunnelman ja vastareaktion saattavat tulla levottomammiksi tai hätääntyneemmiksi.

Kosketus- ja tuntoaisti ovat ihmisen ensimmäinen kommunikaation väylä ympäristönsä kanssa ja ne säilyvät ihmisillä yleensä paremmin kuin muut aistit. Sama hormoni, oksitosiini, joka saa aikaan kiintymyssuhteen äidin ja vauvan välillä, aktivoituu kun ihminen koskee toista (Zeisel 2010: 40-42).

4.2.1 Muistelutyö

Moniaistisuus tukee myös muistelutyötä, sillä eri aistien kautta saatujen elämysten avulla muistot voivat aktivoitua. Kirjassaan Muistellaan, Luovat menetelmät muistisairaiden tukena, Leonie Hohenthal-Antin käyttää aistivirikkeistä termiä muistiherättäjä ja muistivirittäjä. (Hohenthal-Antin, 2013: 51). Muistiherättäjinä käytettävien asioiden lista on pitkä ja pääasiassa ne vaikuttavat kaikki jonkun yhden tai useamman aistin kautta. Muistiherättäjinä voidaan käyttää mm. kuvia, kuten valokuvia ja karttoja, ääniä kuten lauluja, lintujen ja eläinten ääniä, tai sateen ropinaa. Myös sanoja esim. tarinoiden tai runojen muodossa, makuja mm. yrttien, karamellien ja ruuan muodossa, tuoksuja kukista tai kahvista voidaan käyttää muistiherättäjinä. Erilaisten tekstiilien tuntuma, lämpö ja ihmisen tai eläimen kosketus voivat toimia myös muistiherättäjinä. (Hohenthal-Antin, 2013: 51.)

Ikäinstituutin Muistelu vuorovaikutusmenetelmänä -julkaisussa muistelua kuvataan ' eräänlaisena terapiamuotona, joka vahvistaa itsetuntoa ja tarjoaa ikäihmiselle täyttymyksen ja lohdun tunteita' sekä lainataan emeritaprofessori Faith Gibsonin ajatusta siitä, että muistelu on elämän tarkastelua ja oman elämän jäsentämistä.

(Stenberg 2015: 4.) Muistelu lääkkeettömänä hoitomenetelmänä on saanut yhä enemmän huomiota viime aikoina, sillä se antaa sisältöä elämään ja mahdollistaa kytkösten muodostumisen eletyn elämän ja nykytilanteen välille. Muistelu myös antaa mahdollisuuden tunteiden ilmaisemiselle ja tarpeellisuuden tunteen toteutumiselle. Kulttuurin ja perimätiedon jakaminen sukupolvien yli sekä kaikenlainen mielekäs toiminta ja muistisairaalle itselleen merkitykselliset virikkeet helpottavat oireita, kuten myös erilaiset luovat terapiat musiikin, kädentaitojen tai kuvataiteen ja tanssin muodossa. (Koponen 2010.)

4.2.2 Lukeminen

Lukeminen tukee mieleen ja ajatustoiminnan vireyttä muistin heikennyttyäkin, jos kirjat ja lukeminen ovat olleet luonteva harrastus ennen muistisairautta.. Muistisairaudesta, muistisairauden vaiheesta sekä keskittymis- ja hahmotuskyvystä riippuen voi olla viisasta valita eri tyyppisesti toteutettuja aineistoja, kuten runoja, satuja tai selko- ja äänikirjoja, jos lukeminen mekaanisena suorituksena vaikuttaa hankalalta. (Mönkäre, 2016.) Opinnäytetyön aiheena olevan kirjan tavoin toteutettua moniaistista kirjaa on tarkoitettu luettavaksi pareittain; muistikuntoutuja yhdessä vapaaehtoisen tai hoitajan kanssa. Tällöin kirjan aiheesta keskusteleminen ja kokonaisuuden hahmottaminen on helpompaa ja samalla kirja tukee sosiaalista kanssakäymistä.

Kirjaan on myös sisällytetty tuttu kahviaiheinen loru ja muita erityyppisiä tekstejä, jolloin kirja tarjoaa yksissä kansissa monenlaisia lukukokemuksia erilaisille lukijoille. Sisältö on helpommin tavoitettavaa, kun tekstit yhdistettynä kuviin ja muihin kirjassa käytettyihin materiaaleihin tukevat toisiaan. (Mönkäre, 2016).

4.3 Käytettävyys

Tuotteen käytettävyys on asia, joka sitoo yhteen kokemuksellisia ja teknisiä elementtejä. Käytettävyys riippuu pitkälti käyttäjästä ja käyttöympäristöstä. Käytettävyyteen liittyvät ongelmat ovat usein luonteeltaan optimointiongelmia, jossa päätökset vaikuttavat toinen toisiinsa. Hyvän ratkaisun löytäminen on usein haasteellista ja vaatii paljon taustatyötä eri aspektien ymmärtämiseksi. Käytettävyyttä ei aina ymmärretä omaksi kehityskohteekseen, vaan sen ajatellaan olevan seurausta tuotesuunnittelun muilla osa-alueilla tehdyistä hyvistä päätöksistä.

4.3.1 Viheliäinen ongelma

Rittel ja Webber (1973) ovat esitelleet ajatuksen, että suunnitteluongelmat ovat lähtökohtaisesti ´Wicked problem´. Virallista suomennosta termille ei löydy, joten tässä opinnäytetyössä käytetään ´viheliäinen ongelma´-termiä. Viheliäisen ongelman vastakohta on niin sanottu kesy ongelma, jolle löytyy yksiselitteinen ratkaisu tai vastaus. Esimerkiksi suurin osa luonnontieteen parissa olevista ongelmista on kesyjä ongelmia: optimoidessa lautapelin siirtoja voidaan pian todeta ollaanko onnistuttu. Viheliäisissä ongelmista tätä yksiselitteistä päätepistettä ei ole. Vaikka vastaus löytyisi, sitä ei pystytä arvioimaan oikein - väärin asteikolla..

Työskentely viheliäisen ongelman parissa vaatii konkreettisia tekoja saadakseen edes jonkinlaisen tuloksen. Rittel käyttää esimerkkinä moottoritien rakentamista: Ennen kuin moottoritie on rakennettu ei voida todentaa tehtyjen suunnitelmien toimivuutta. Jokainen viheliäinen ongelma on ainutlaatuinen, joka johtaa siihen, etteivät saadut tulokset ole suoraan yleistettävissä. Luonnollisesti ongelmia ratkaistaessa syntyy uutta tietoa, mutta ne eivät ole yleistettävissä uusiin viheliäisiin ongelmiin, vaikka ne näennäisesti vaikuttaisivatkin samanlaisilta. (Rittel – Webber, 1973: 160-167.) Sosiaali- ja terveysalalla tämä näkyy erityisesti suositusten ja käytäntöjen muotoilussa. Esimerkiksi ravitsemusneuvottelukunnan ikääntyneille laatimissa suosituksissa, jotka koskevat fyysisen aktiivisuuden vaikutuksia (Ravitsemusneuvottelukunta, 2010: 54.) ei sisällä tarkkoja suositusmääreitä, vaan tarjoaa yleisluontoisia hyviä ohjeita näin:

- liikunta sekä riittävä, monipuolinen ja proteiinipitoinen ruokavalio ovat välttämättömiä edellytyksiä lihaskunnan ylläpitämisessä ihmisen ikääntyessä
- vuodelepoa ja lihasten käyttämättömyyttä vältetään
- liikuntaharjoittelun voi aloittaa missä iässä tahansa.

Ohjeistukset ovat hyviä, mutta neuvottelukunta ei ole kyennyt antamaan yksiselitteistä vastausta siitä, mikä olisi parasta kaikille ikääntyneille. Tämä sopii hyvin viheliäisen ongelman määritelmään.

Ihmisten kanssa työskennellessä kyse on aina heterogeenisestä joukosta. Tämä johtaa siihen, että mielipiteitä parhaasta ratkaisusta on myös useita. Sosiaalitieteet eivät ole

pystyneet löytämään selvää vastausta, mikä olisi paras tapa toteuttaa sosiaalista hyvinvointia ihmisille. (Rittel, 1973: 168.)

Tätä määritelmää vasten tarkastellessa käytettävyys on viheliäinen ongelma, jonka ratkaisemiseksi se tulisi kesyttää tavalla tai toisella. Jeff Conklin esittää tapoja, joilla viheliäisen ongelman saa kesytettyä, esimerkiksi määritelmien asettaminen ja keinotekoisien rajojen luominen. (Conklin, 2008: 11.)

4.3.2 Käytettävyyden määrittely

ISO-standardin (1998) mukaisen määritelmän mukaan käytettävyys on 'Tarkoituksenmukaisuus, tehokkuus ja tyytyväisyys, jolla määritellyt käyttäjät saavuttavat määritellyt tavoitteet tietyssä ympäristössä.' Käytettävyys on termi, jota käytetään tuotteen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen onnistumisen arvioimiseen.

Käytettävyyden tutkimus on keskittynyt vahvasti tietotekniikan sovelluksiin, mutta ongelmien ollessa monialaisia haetaan ratkaisuja moniammatillisesti pääasiassa ihmistieteiden, muotoilun ja tekniikan alojen väliltä. Ihmistieteet edustavat käyttäjäkuntaa, muotoilu ottaa kantaa tuotteen käytännön toteutukseen ja tekniikan ala vastaa tuotteen toiminnallisuudesta. (Rohrer, 2014.) Yhdessä näistä seikoista muodostuu käytettävyys.

Viheliäisyyden vuoksi kokonaisvaltaisen määritelmän tekeminen on haastavaa, kuten ISO-standardin (1998) määritelmästäkin huomaa, että siinä jo on käytetty Conklinin esittämää kesytysmenetelmää, ongelmalle tehdään tarkka määrittely. (Conklin, 2008:11.) Määritelmässä on määritetty, että käytettävyyden standardin mukainen tuote toimii tietyllä käyttäjällä, tietyssä ympäristössä tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Tämä rajaa käytettävyyden ongelman käsiteltävän kokoiseksi.

4.3.3 Käytettävyyden tutkiminen

Tuotteita tarkasteltaessa usein nousee esille kysymys, millainen on hyvä tuote? Yksi ulottuvuus on tuotteen tekninen laatu eli toimiiko tuote kuten sen tulisi toimia. Toinen ulottuvuus on käytettävyys eli kykeneekö käyttäjä suorittamaan tuotteella haluamansa toimenpiteet. (Nielsen, 2012.) Teknisen laadun arviointi on yleensä helppoa, sillä se on useimmiten suoraan mitattavissa. Toimiiko tuote vai ei? Intuitiivisesti ymmärrämme, että

tekninen laatu on perusedellytys tuotteen käytettävyydelle, mutta käytettävyyden kokonaisvaltaisempi arviointi on monitahoisempi toimenpide.

Hyvä tapa tutkia tuotteen käytettävyyttä on yksilöllinen testaus. Nielsen (2012) antaa kolmeportaisen kehitysmallin käytettävyyden testaamiselle. Ensimmäisenä on valitun tuotteen käyttöryhmän edustajien hankinta, toisena on pyytää käyttäjäryhmän edustajia käyttämään tuotetta tuotteelle tyypilliselle tavalla ja kolmantena havainnoida mitä käyttäjäryhmän edustajat tekevät. Erittäin tärkeää on olla sekaantumatta kokeiluprosessiin, sillä suunnitteluun osallistuvilla on tietoa, jota he eivät välttämättä tiedosta omaavansa. Puuttamalla prosessiin saattaa käytettävyydessä olevat puutteet jäädä huomaamatta, sillä ohjeistajat voivat toiminnallaan huomaamattaan peittää puutteet.

Käytettävyyttä tutkiessa on erittäin tärkeää viedä tutkittava tuote myös todelliseen käyttöympäristöönä käyttötutkimuksen aikana. Todellisessa ympäristössä voidaan havainnoida mitä ja miten käyttäjät tuotetta hyödyntävät (Nielsen, 2012; Rohrer, 2014). Se mitä käyttäjät kuvailevat tuotteellaan haluavansa tehdä on usein eri asia kuin mitä he tuotteella oikeasti tekevät. Tuomalla tuote todelliseen käyttöympäristöön saadaan konkreettisia mittaustuloksia siitä, kuinka tuotetta on käytetty (Rohrer, 2014).

Nielsenin (2012) mukaan käytettävyyden tutkimisessa jatkuva pienimuotoinen kehittäminen on toimivampaa kuin massiiviset tutkimukset ja suuret muutokset niiden pohjalta. Jatkuva kehittäminen mahdollistaa nopeamman reagoinnin löydettyihin suunnitteluvirheisiin. Jatkuvasa kehittämisessä käytetään siis erästä Conklinin kesytysmenetelmää, jossa hankitaan jonkinlainen mittari ratkaisun määrittelemiseksi. (Conklin 2008: 11).

Käytettävyyden tutkimiseen valittavat menetelmät riippuvat kehitettävästä tuotteesta. Tutkimuksen tekijän tulee tutkailla ongelmaa monelta kantilta ja tehdä metodivalinnat tuotteen ja käyttäjien mukaan (Rohrer, 2014).

5 Multisensorinen kirja

5.1 Kirjan esittely

Kirjassa olevia asioita tulee koskettaa, tuoksutella ja kokeilla, kirjan on tarkoitus antaa tekemistä, ehkä levottomille käsille ja mielelle ja olla välineenä rauhalliselle ja kahdenkeskiselle lukuhetkelle. Kirja on tarkoitettu lähinnä yksilökohtaiseen työskentelyyn ja lyhyisiin lukuhetkiin siinä missä muistojen matkalaukku on pienryhmille ja ehkä pidempiin hetkiin tarkoitettu ja hypistelymuhvin kanssa muistikuntoutuja taas voi viettää yksinkin aikaa ja uppoutua ajatuksiinsa hypistellessään eri materiaaleja.

Kahvi koskettaa kaikkia -kirja on mitoiltaan verrattavissa mappiin, korkeus 24,5cm, leveys 25cm ja paksuus 9cm. Kirja on sidottu kahdesta kohtaa sivuihin upotettujen purjerenkaiden läpi kulkevilla nyöreillä. Nyörit on solmittu rusetilla, jolloin sivuihin voi mahdollisuuksien mukaan tutustua myös irrallisina. Kirjassa on eri värisiä kangassivuja - oransseja, harmaita ja liloja. Oranssi ja lila ovat keskenään vastavärejä, ja ne on aseteltu vierekkäin niin, että kontrasti olisi mahdollisimman hyvä. Muistisairauksiin liittyvät yleisimmin oletetut haasteet värien hahmottamisessa on otettu huomioon. Näitä asioita ovat mm. se, että valkoinen väri koetaan ikään kuin tyhjänä ja sen käyttöä on kirjassa vältetty. Värimaailma on suunniteltu niin, että se tukee ja kunnioittaa aikuisena olemista. Markkinoilla on hyvin kirkkaita, usein perusväriihin nojautuvia aktivointivälineitä, jotka tuovat vahvasti mieleen lasten lelujen värimaailman.

Kirjan helppoa ylläpitoa on ajateltu yksikköolosuhteissa kiinnittämällä huomiota puhdistettavuuteen. Sivujen materiaalina on liukaspintainen keinokuitukangas ja kankaiden sisällä on kovat muovikappaleet ns. runkona. Kangas on likaa hylkivää ja helposti pyyhittävää.

Kirjan materiaalit ovat monipuolisia, koska tavoitteena on aktivoida kaikkia aisteja. Osa kirjan esineistä on oikeita, kuten hopeinen sokerilusikka ja sokeripihdit. Niitä voi liikutella ja käyttää osana kirjan lukemista. Liikuteltavat tai irroitettavat elementit ovat kiinni tarranauhalla tai taskuissa, josta ne voi ottaa käyttöön ja kiinteästi asennetut elementit ovat joko liimattuja tai ommeltuja. Kuparinen kahvipannu on oikeaa kuparia, mutta kolmiulotteinen 'kuva' eikä aito pannu. Kahvipavut ovat verkkomaisen kankaan sisällä, jolloin niitä pääsee tunnustelemaan

5.2 Kirjan sisältö

Kirja alkaa Immi Hellenin runolla 'Aamukahvin ääressä' ja verkkokangaspussi, jossa on kokonaisia, aitoja ja paahdettuja kahvipapuja. Oheistarvikkeena olevaa kahvimyllyä on ajateltu käytettävän tässä yhteydessä. Kahvimyllystä kuuluva rahina, kammen pyörittäminen ja vastajauhetun kahvin tuoksu saattavat nostaa muistoja mieleen. Tällä aukeamalla aktivoitavat aistit ovat kuulo- näkö-, tunto- ja hajuaisti. Aukeaman sivut ovat oranssi ja harmaa.

Kuvat 1-2. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan ensimmäinen aukeama. (Kuva: Aino Ehnberg)

Toisella aukeamalla on vanhoja kahvimainoksia ja sivuun ommeltu hopean värinen kahvipussi sekä kullanvärinen kahvimitta. Kahvipussissa on jauhattua kahvia. Pussia voi puristella ja kahvimittaa voi liikutella. Tällä aukeamalla aktivoitavat aistit ovat näkö-, tunto- ja hajuaisti. Sivujen värit ovat harmaa ja lila.

Kuvat 3-4. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan toinen aukeama. (Kuva: Aino Ehnberg)

Kolmannella aukeamalla on kahvin selvikettä ja kuparinen kahvipannu korkkialustalla. Selvikkeenpalaset ovat muovipussissa ja niitä voi hypistellä. Kuparipannun pinta on röpelöinen ja sen pintaa voi silitellä. Tällä aukeamalla aktivoitavat aistit ovat näkö- ja tuntoaisti. Sivujen kuvat ohjaavat myös muisteluun. Sivujen värit ovat lila ja harmaa.

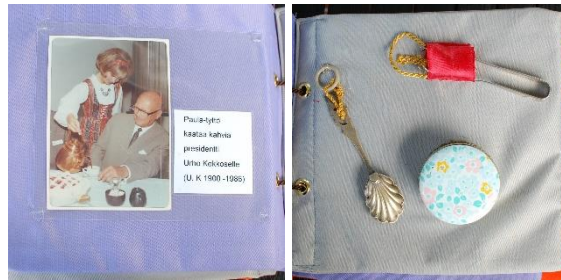
Kuvat 5-6. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan kolmas aukeama. (Kuva: Aino Ehnberg)

Neljännellä aukeamalla on kuva Paula-tytöstä ja pieni teksti sekä ruusukuviainen kahvikuppi. Kahvikupin kanssa samalla sivulla on myös pieni kahvilusikka, jota voi liikutella ja jolla 'voi sekoittaa kahvia'. Tällä aukeamalla aktivoitavat aistit ovat näkö- ja tuntoaisti. Sivujen kuvat ohjaavat myös muisteluun ja itse tekemiseen. Sivujen värit ovat harmaa ja lila.

Kuvat 7-8. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan neljäs aukeama. (Kuva: Aino Ehnberg)

Viidennellä aukeamalla on kuva presidentti Kekkosesta ja sokerirasia, jossa on sokeripaloja. Sokerirasian kanssa samalla sivulla ovat hopeiset sokerilusikka ja -pihdit. Sokerirasian kannen saa auki ja sokeripihdeillä voi kokeilla sorminäppäryyttä sokeripalojen kanssa. Tällä aukeamalla aktivoitavat aistit ovat näkö- ja tuntoaisti. Sivujen kuvat ohjaavat myös muisteluun ja itse tekemiseen. Sivujen värit ovat lila ja harmaa.

Kuvat 9-10. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan viides aukeama. (Kuva: Aino Ehnberg)

Kuudennella aukeamalla on puhepurkki ja kahviherkkuja. Puhepurkkiin on nauhoitettu vanha kahvimainos, jonka voi laittaa soimaan nappia painamalla. Kahviherkut ovat pitsisellä liinalla. Kahviherkkuihin liittyvät mausteet on laitettu pusseihin ja ne löytyvät viimeisen sivun taskusta. Tällä aukeamalla aktivoitavat aistit ovat kuulo-, näkö-, haju- ja tuntoaisti. Sivut ovat harmaa ja lila.

Kuvat 11-12. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan kuudes aukeama. (Kuva: Aino Ehnberg)

Seitsemännellä ja viimeisellä aukeamalla on pahvinen keräilykuva ja keräilykuviin liittyvään Joonas-satuvihkon muutama sivu. Tällä aukeamalla aktivoitavat aistit ovat näkö- ja tuntoaisti. Vihkon kanssa samassa taskussa säilytettävät mausteet aktivoivat myös hajuaistia. Sivujen kuvat ohjaavat myös muisteluun. Sivujen värit ovat lila ja oranssi.

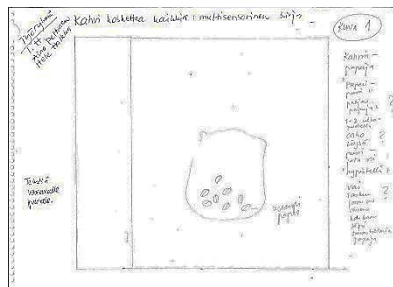

Kuvat 13-15. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan viimeinen aukeama ja taskussa olevat mausteet. (Kuva: Aino Ehnberg)

6 Opinnäytetyön toteutus

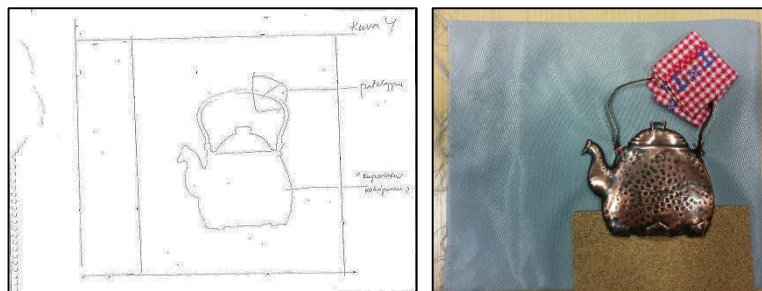
6.1 Kijan viimeistely

Kahvi koskettaa kaikkia –kirjan prototyyppiä suunniteltiin yhdessä koskettelukirjojen asiantuntija Irmeli Holstéinin kanssa ja hän hoiti käytännön toteutuksen suunnittelutyöpalaverien pohjalta. Irmeli Holstéinilla on vahva tausta näkö- ja monivammaisten lasten koskettelukirjojen tekemisestä, mutta hän oli nyt ensimmäistä kertaa muistisairauksien äärellä. Opinnäytetyön tekijät olivat kirjan suunnittelu- ja ideointityössä ja toivat muistisairauksien näkökulmaa kirjan tekemiseen.

Kuva 16. Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan ensimmäinen luonnos. (Kuva: Irmeli Holstein)

Tapaamisia kirjan kehittämisen ja suunnittelun tiimoilta oli useita. Kirjan eteneminen mietittiin sivu kerrallaan ja toteutustapoja harkittiin paljon. Kirjan aihetta pohdittiin tapaamisessamme Irmeli Holsteinin kanssa, ja tulimme siihen tulokseen, että tämän ensimmäisen multisensorisen kirjan aiheeksi tulee kahvi. Kahvi on Suomessa niin yleinen ja geneerinen aihe, että se varmasti koskettaa kaikkia, sillä ikään katsomatta kahviin liittyvät tavat ja kulttuurit tuovat muistoja mieleen kaikille.

Kuvat 17-18. Kuparipannusivun luonnoksia. (Kuvat: Irmeli Holstein ja Aino Ehnberg)

Kuvat 19-20. Kahvikuppisivun luonnoksia. (Kuvat: Irmeli Holstein ja Aino Ehnberg)

Kirjaan tuli muutoksia ennen sen viemistä Kanervakotiin. Multisensorisen kirjan valmista prototyyppiä tarkasteltiin ensin opiskelijoiden kesken ja vielä sen jälkeen opinnäytetyöseminaarissa moniaistisuuden näkökulmasta, eli kattaako kirja kuulo-, näkö-, maku-, tunto- ja hajuaistit ja onko siinä monipuolisesti aistivirikkeitä muistojen herättäjinä.

Opinnäytetyöseminaarista saatiin hyviä huomiota ja parannusehdotuksia kirjaan. Näiden huomioiden pohjalta oltiin yhteydessä Irmeli Holsteiniin, jonka luvalla kirjaan tehtiin pieniä muutoksia. Kirjaan lisättiin takasivulle tasku, jonne tuoksuvat mausteet ja keräilyvihko laitettiin sekä puhepurkki (Sanamaailma, 2014) lisäämään auditiivisuutta. Puhepurkki lisättiin mustavalkoisen, laminoidun mainoksen tilalle.

Puhepurkkiin nauhoitettiin multisensorisen kirjan teeman mukaisesti Yle:n Elävästä arkistosta pätkä vanhaa kahvimainosta 50-luvulta (Elävä arkisto, Paula-tyttö. 2015). Vanha, mustavalkoinen kahvimainos todettiin seminaarityöskentelyssä jonkin verran epäselväksi ja laminoituna vielä heijastavan valoa niin, että sitä olisi pitänyt katsoa tietystä kulmasta. Viimeisellä sivulla olevaan taskuun laitettiin Holsteinin tekemät pussit, joissa oli tuttuja, vahvasti tuoksuvia mausteita: neilikkaa, inkivääriä ja kanelia. Tämän lisäksi sokeripurkkiin lisättiin aidot sokeripalat, jotta makuaisti tulisi mahdollisesti aktivoitua. Kirjan kuljetusta varten saatiin Celia-kirjaston kangassalkku, jonne saimme sovitettua kirjan oheistarvikkeineen.

Kuvat 17-18. Oheistarvikkeet ja kuljetuslaukku. (Kuvat: Aino Ehnberg)

6.2 Kohderyhmän valinta

Koska kirjan lukeminen on suunniteltu kahdenkeskeiseksi, lukemisessa avustavan ja tukevan henkilön ja muistikuntoutujan väliseksi rauhalliseksi hetkeksi, kirjan koekäytön kohderyhmäksi valikoitui muistisairauden keskivaikeassa vaiheessa olevat muistikuntoutajat. Muistisairauden keskivaikeassa vaiheessa olevilla tiedonkäsittelyyn ja käytösoireisiin liittyy jo melko paljon erilaisia haasteita, kuten puheen tuottamisen vaikeuksia, hahmotusvaikeuksia, orientaation häiriöitä, levottomuutta ja heikko tapahtumamuisti, jolloin itsenäiset vapaa-ajan toiminnot eivät juuri enää onnistu. (Remes – Hallikainen – Erkinjuntti, 2015.)

Kanervakodin yhteyshenkilönä toimi talon vapaaehtoistyön koordinaattori Lotta Pukkila, jonka kautta saimme kirjalle luontevasti asiakkaiden kanssa toimivia lukijoita. Virikeohjaaja valitsi yhdessä talon muun henkilökunnan kanssa kirjan käyttökokeiluun osallistuvat asiakkaat ja yhdisti heidät vapaaehtoisten kanssa lukemaan kirjaa.

Muistikuntoutujia kirjan lukemisessa avustaneina ja tukeneina henkilöinä toimi lähinnä vapaaehtoisia. Alkuperäinen ajatuksemme oli, että lukemisessa tukevat henkilöt olisivat olleet asumisyksikön hoitajia, jotka olisivat tunteneet kyseessä olevat muistikuntoutajat hyvin. Paikan valikoiduttua Kanervakodiksi, päädyimme kuitenkin hoitajien sijaan vapaaehtoisiiin yhdessä Lotta Pukkilan kanssa, koska Kanervakodissa on vallalla vahva ja toimiva vapaaehtoistoiminnan kulttuuri. Koska vapaaehtoistoiminnan pääasiallinen tavoite on tarjota asukkaille yksilöllistä toimintaa, joka edistää heidän osallisuuttaan ja lisää heidän hyvinvointiaan (Laatikainen 2011: 6). Vapaaehtoiset ovat Kanervakodissa säännöllisen epäsäännöllisiä vierailijoita, jotka voivat olla keskustelukumppanina, ulkoiluseurana tai saattamisapuna tarpeen mukaan, oli tämä luonteva valinta.

Vapaaehtoiskoordinaattori Lotta Pukkila järjesti kontaktin kirjan käyttökokeiluun osallistuville Kanervakodissa toimiville vapaaehtoisille. Pukkila järjesti opinnäytetyöhön liittyen kaksi vapaamuotoista tapaamista vapaaehtoisten kanssa: esittelytapaamisen ja käyttökokeilun päätteeksi pidetyn purkutapaamisen. Pukkila lähetti kutsut sähköpostitse multisensorisen kirjan esittelytilaisuuteen kaikille Kanervakodissa toimiville vapaaehtoisille ja aika purkutilaisuuteen sovittiin yhdessä vapaaehtoisten kanssa esittelytilaisuuden päätteeksi.

6.3 Kirjan käyttöohje

Multisensorisen kirjan tueksi laadittiin yksityiskohtainen käyttöohje (liite 2), joka kulki kirjan mukana käyttökokeilun ajan. Käyttöohje on suunnattu kirjan lukemisessa avustavalle henkilölle ja sen on tarkoitus tukea multisensorisen kirjan käyttöä aisteja sekä muistelua monipuolisesti aktivoivana työvälineenä. Käyttöohje on A5- kokoinen vihko, jonka alareunassa on multisensorisen kirjan sivujen värimaailmaa mukaiset värilliset palkit. Käyttöohjeessa on kuvattu sanallisesti multisensorisen kirjan jokainen sivu sisältöineen ja näiden lisäksi käyttöohjeesta löytyy joitakin keskustelua ja muistelua ohjaavia esimerkkikysymyksiä. Käyttöohjekirjan mukaillessa multisensorisen kirjan sisältöä on lukijan helppo seurata sitä irrallisena itse kirjasta.

Terveysten edistämiskeskus määrittää terveysaineistolle (eli esimerkiksi oppaille ja ohjeille) laatukriteerit, joiden mukaan materiaaleilla olisi hyvä olla konkreettinen terveystavoite, sisällöllä selkeä esitystapa ja sen olisi hyvä olla helppolukuinen sekä helposti hahmotettavissa. Sen tulisi sisältää oikeaa ja virheetöntä tietoa sopivassa määrin, kohderyhmän tulisi olla selkeästi määritetty ja kohderyhmän kulttuuria kunnioittaa. Tekstiä on hyvä tukea kuvituksella, jolloin se herättää enemmän huomiota ja siinä on hyvä tunnelma. (Parkkunen — Vertio — Koskinen-Ollonqvist 2001: 2-20.) Vaikka laatimamme käyttöohje ei ole terveysaineisto-opas tai -ohje, otimme kuitenkin laatukriteerit huomioon käyttöohjetta suunnitellessamme.

Käyttöohjeen lukijaa mietittiin paljon kieliasun näkökulmasta. Käyttöohjeen on tarkoitus jäädä kulkemaan multisensorisen kirjan mukana. Käyttöohje koottiin ajatuksella, että kirjaa ja käyttöohjetta lainataan suoraan käyttäjille, jolloin ei voida tietää onko kyseessä muisteluun tai multisensorisiin menetelmiin erikoistunut henkilö tai muistikuntoutuvan

omaisensa kanssa toimiva läheinen, jolla ei välttämättä ole mitään taustaa tai kosketuspintaa kumpaankaan aiheeseen.

Käyttöohjekirjaa ei testattu ennen kirjan koekäyttöjaksoa. Selkeän ja havainnollisen viestinnän asiantuntijaa Kirsi Alastaloa (Geronomi AMK, Audiovisuaalisen viestinnän ammattitutkinto) pyydettiin lukemaan käyttöohjekirja läpi ja kommentoimaan sitä. Alastalo nosti esiin hyviä huomioita liittyen kysymysten muotoiluun, tuotteen optimoimiseen kohderyhmälle ja ikää kunnioittavaan lähestymistapaan. Kahvi koskettaa kaikkia -multisensorista kirjaa voi käyttää ilman käyttöohjettakin, mutta käyttöohje auttaa lukemisessa tukevaa ja avustavaa henkilöä valmistautumaan muistikuntoutujan kanssa vietettyyn lukuhetkeen. Käyttöohjeeseen perehdyttyään hän pystyy keskittymään käsillä olevaan lukuhetkeen muistikuntoutujan kanssa ja voi käyttää esimerkkikysymyksiä keskustelun avaamiseen ja muistelun välineenä.

6.4 Kirja toimintaympäristössä

Kanervakodin henkilökunnalle ja vapaaehtoisille järjestettiin opinnäytetyön esittelytilaisuus, jossa kävimme läpi itse kirjaa, laatimiamme käyttöohjeita sekä käyttökokemuskyselylomake.

Ensimmäinen tapaaminen tulevien käyttökokeiluun osallistuvien vapaaehtoisten kanssa järjestettiin viikko ennen multisensorisen kirjan neljän viikon käyttökokeilua. Jätimme tuolloin kirjan Kanervakotiin, jotta vapaaehtoisten ja henkilökunnan olisi mahdollista tutustua siihen ennen varsinaisen kokeilujakson alkua. Vapaaehtoiset osallistuivat esittelytapaamiseen oman mielenkiintonsa pohjalta.

Esittelytapaaminen alkoi kahvitilaisuudella, jossa tutustuttiin puolin ja toisin. Tilaisuudessa kerrottiin geronomitutkinnosta, opinnäytetyön tavoitteesta, kirjan tekijästä ja hänen motiiveistaan kirjan tekemiselle sekä tutkimuksen aikataulusta. Osapuolille kerrottiin käyttökokeiluun osallistumisen olevan erityisen toivottavaa, mutta täysin vapaaehtoista ja anonyymiä.

Opinnäytetyöhön liittyvä materiaali esiteltiin tapaamisessa. Vapaaehtoiset tutustuivat multisensoriseen kirjaan, jonka jälkeen jo havaitut erityistä huomiota vaativat käytänteet käytiin läpi. Näitä asioita olivat esimerkiksi sokeripurkin kannen jäykkyys ja purkin mahdollinen irtoaminen sivusta heikon kiinnityksen vuoksi sekä narukiinnitteisten

esineiden mahdollinen liikkuminen sivujen välistä. Mainitsimme samalla sokerin olevan aitoa ja huomioimaan mahdolliset ruokarajoitteet siihen liittyen.

Käyttöohje käytiin yhdessä läpi kirjan kanssa ja samalla havainnollistettiin, kuinka ohjetta voi ja on toivottavaa hyödyntää ennen kirjan käyttöä muistikuntoutujan kanssa.

6.5 Käyttökokemuskyselylomake

Käyttökokemuskyselylomake suunniteltiin multisensorisen kirjan lukemisessa avustavalle henkilölle. Lomake pysyi samana koko neljän viikon käyttökokeilujakson ajan. Lomake ohjeistettiin täyttämään itsenäisesti jokaisen muistikuntoutujan kanssa pidetyn lukutuokion jälkeen ja palauttamaan se sovittuun paikkaan yksikössä. Lomakkeen avulla kartoitettiin lukemisessa avustaneen henkilön kokemuksia lukutilanteesta ja hänen havaintojaan muistikuntoutujan kokemuksista kirjasta, kirjan käytettävyyteen liittyviä asioita, oheistarvikkeiden tarpeellisuudesta, aistien huomioimista sekä käyttöohjeen toimivuutta.

Käyttökokemuskyselylomake oli puolistrukturoitu, nelisivuinen ja se sisälsi neljää erilaista kysymystyyppiä: likert-asteikkoja, numeroi kiinnostavimman mukaan yhdestä kolmeen -kysymyksiä, avoimia- sekä kyllä/ei -kysymyksiä. Erilaiset kysymystyypit tuottavat eri tavoin analysoitavia vastauksia ja tyyppivalinnoilla pyrittiin tasapainoon aineiston analysoitavuuden sekä vastausten kattavuuden suhteen. Mielipiteitä kartoitettaessa likert-asteikko on erittäin suositeltava, sillä se antaa käyttäjälle mahdollisuuden kuvata asettamansa vastauksen jyrkkyyttä kvantitatiivisin keinoin analysoitavissa olevalla skaalalla (Martin — Hanington, 2012: 140).

Lomake on hyvä tapa kerätä paljon tietoa, mutta sitä on useimmiten tarpeellista täydentää muilla, ei pelkästään täyttäjän antamaan tietoon perustuvilla metodeilla (Martin — Hanington, 2012: 140). Opinnäytetyössä käytettiin tukevana tiedonkeruukanavana kokeilujakson lopussa pidettyä purkutapaamiskeskustelua.

Käyttökokemuskyselylomakkeen (Liite 1) laatimisessa käytimme apuna KvantiMOTV:n artikkeleita (Menetelmätietovaranto, 2010). Koimme kuitenkin, ettei pelkkä artikkeleihin perehtyminen riitä, kun lomakkeita käyttivät erityisryhmän kanssa työskentelevät

vapaaehtoiset. Tämän kaltaista multisensorista kirjaa ei ole aikaisemmin tehty, joten lähdeaineistoa lomakkeen laatimiseksi emme löytäneet. Päädyimme siis pyytämään jälleen Kirsi Alastaloa kommentoimaan lomakettamme.

6.6 Aineiston kerääminen ja analysointi

Neljän viikon multisensorisen kirjan käyttökokeilujakso toteutettiin konseptitestauksena (Rohrer, 2014) huhtikuussa 2016. Kirjan testaaminen sen todellisessa käyttöympäristössä sisälsi myös etnografisen tutkimuksen piirteitä, sillä käyttäjiä tarkkailtiin heidän omassa sosiaalisessa sekä kulttuurisessa ympäristössään (Martin — Hanington, 2012: 60). Tutkimus ei täyttänyt etnografisen tutkimuksen piirteitä siltä osin, että käyttäjiä ei suoraan havainnoitu lukukokemuksen aikana, mutta kerätystä aineistosta nousi esille myös sosiaalisia sekä kulttuurisia аспекteja. Etnografia nousi esiin myös siinä, että kirjan suunniteltu kohderyhmä oli suomalaiset muistikuntoutujat ja heidän suomalaista kulttuuritaustaa vasten oletettu kokemuksensa kahvista.

Aineiston kerääminen toteutettiin lomakkeella eikä haastattelututkimuksena, sillä tiiviissä aikataulussa haastateltavien vapaaehtoisten etsiminen, haastattelemine sekä haastatteluaineistojen analysointi olisi ollut liian monimutkaista toteuttaa. Vapaaehtoisesti täytettävän kyselylomakkeen täyttäminen vaatii kirjan lukijoiksi valikoituneilta vapaaehtoisilta pienempää panostusta ja vaivannäköä kuin henkilökohtaiseen haastatteluun osallistuminen. Kirjan mahdollisen jatkokehittämisen kannalta on myös hyödyllistä, että on olemassa lomake, jota käyttämällä tehtyjen parannusten vaikutusta voidaan tarvittaessa seurata sekä laadukkaasti vertailla aiempiin kokemuksiin.

Jakson valittuun pituuteen vaikutti niin opinnäytetyötä varten annettu aikataulu kuin ajatus tiiviistä kokeilujaksosta. Saadun aineiston määrä määräytyi kirjan lukemisessa avustaneiden henkilöiden aktiivisuuden ja heidän henkilökohtaisten aikataulujensa mukaan. Aineiston määrä oli käyttökokeilujakson jälkeen riippumaton suunnitellusta otannasta. Kirjallisia vastauksia käyttökokeilujaksolta kertyi 15 kappaletta, joista kaksi jätettiin pois, sillä ne eivät edustaneet määriteltyä kohderyhmää. Kohderyhmältä saatuja vastauksia kertyi siis 13 kappaletta.

Käyttökokemuskyselylomakkeet kerättiin yksiköstä viikoittain. Aineiston tietosisältöä ei kuitenkaan tarkasteltu samantien, vaan kyselylomakkeet kerättiin säännöllisesti, jotta toteutuvan otannan täyttymistä pystyttiin seuraamaan. Kun neljän viikon kokeilujakso oli päättynyt, käyttökokemuskyselylomakkeet käytiin kerralla läpi. Vastaukset koottiin kyselyn kysymysten mukaisesti listaukseksi avoimista vastauksista, kyllä/ei -vastausten koonnista ja likert-asteikkojen keskiarvoista. Vertasimme käyttökokemuslomakkeista saatuja tuloksia käyttökokeilujakson jälkeisessä purkukeskustelussa esiin nousseisiin asioihin ja kommentteihin. Aineiston käsittelyssä käytimme sekä laadullisen menetelmän käytäntöjä kuten teemoittelua että määrällisen menetelmän käytäntöjä kuten tilastollista kuvaamista.

Käyttökokemuskyselylomakkeessa oli listattuna kaikki aukeamat ja kirjan pääkohdat ohjaamaan lomakkeen täyttäjää oikean sivun ääreen. Esimerkiksi ensimmäinen aukeama oli kuvailtu käyttökokemuskyselylomakkeessa seuraavasti 'Aukeama 1: Kahvipavut'. Valittu kysymyksenasettelu on saattanut ohjata lukijoita vastaamaan vain listauksessa mainittuihin kohtiin, kuten edellä mainitussa esimerkissä pelkkiin kahvinpapuihin, vaikka sivulla on muitakin elementtejä.

Ohjeistuksessa pyydettiin merkaamaan muistikuntoutujan ilmaisemat kolme kiinnostavinta asiaa numerojärjestyksessä yhdestä kolmeen, jossa numero yksi ilmaisee kiinnostavinta. Lomakkeiden läpikäymisen yhteydessä nousi esille, että useimmat vastaajat olivat laittaneet numeroinnin sijaan ruksin kiinnostavien asioiden kohdille, joten asiat päädyttiin listaamaan numeroinnin tuomaa kiinnostavuusjärjestystä.

Kirjan mukana on alkuperäisessä suunnitelmassa kulkenut oheistarvikkeina kahvimylly, kahvipurkki, mausteet ja kahvipapuja. Vapaaehtoiset ovat lisänneet oheistarvikkeisiin aidon kuparipannun, pannumyssyn, keksejä, ruusukuppeja ja pitsiliinan vielä edellä mainittujen lisäksi. Nämä lisäykset heijastuvat vastauksissa kuljetuslaukun tarpeellisuuteen (tavarat eivät mahdu alkuperäiseen kuljetuslaukkuun) ja mahdollisesti muihinkin vastauksiin, sillä ainakin aito pitsiliina on mainittu useamman kerran eri vastauksissa. Tulosten analysoinnissa vapaaehtoisten lisäämät oheistarvikkeet on otettu huomioon mainitsemalla ne niiden noustessa esille.

Purkutapaamisten tulos oli pääasiassa tuotteen arviointi. Purkutapaamisessa oli paikalla samat henkilöt kuin esittelytapaamisessakin, osa käyttökokeiluun osallistuneista vapaaehtoisista sekä Kanervakodin vapaaehtoiskoordinaattori Lotta Pukkila. Kirjan käyttöön ja lukukokemuksiin liittyvistä kokemuksista käytiin keskustelua. Keskustelun kulkua johdateltiin avoimilla kysymyksillä ja keskustelusta tehtiin kirjalliset muistiinpanot myöhempää analysointia varten. Käyttökokemuskyselylomakkeiden läpikäymisen yhteydessä purkutapaamisen keskustelusta saatiin lisää ja syvempiä näkökulmia vastauksiin nähden.

7 Käyttökokemukset

7.1 Muistelu

Multisensorisen kirjan on koettu pääasiassa toimineen yhdessä tekemiseen ja muisteluun ohjaavana välineenä. Käyttökokemuskyselylomakkeella saatujen tulosten mukaan kirjan käyttö on koettu yhdistävänä ja yhteistä hetkeä kokoavana. Purkutapaaminen vahvisti tätä käsitystä ja keskustelussa nousi esille, että kirja toi uusia ja tuoreita puheenaiheita vuorovaikutustilanteeseen.

Kaikki kirjan lukemisessa avustaneet vapaaehtoiset, jotka olivat mukana purkutapaamisessa, kertoivat, että kirjan lukeminen muistikuntoutujien kanssa herätti tunteita ja nosti muistoja vahvasti esille. Tunteet, jotka olivat nousseet esiin, olivat pääasiassa positiivisia, mutta joskus muistot oli myös koettu vaikeiksi ja itkettykin oli.

‘Kirjasta lähti liikkeelle vaikka mitä muistoja. Muistot veivät lapsuuteen vahvasti.’

‘Mausteet hyviä, mutta tuoksu katoaa helposti’

‘Siihen monesti että lapsuudenperheessä naiset hoitivat kahvinkeiton.’

Kirjassa olevat kuvat, oheistarvikkeet ja niihin liittyvä toiminta, kuten kahvimylly ja papujen jauhaminen, olivat saaneet paljon muistoja liikkeelle. Eräs muistikuntoutujista oli ollut hämmentynyt lukuhetken aikana, koska hän oli pitänyt kirjassa olevia tavaroita ominaan. Muistot olivat vieneet muistikuntoutujat lapsuuden tunnelmiin ja pohtimaan esimerkiksi naisten roolia kahvin keittäjinä.

7.2 Kohtaaminen

Multisensorinen kirja koettiin myös kommunikoinnin ja tutustumisen välineeksi muistikuntoutujan kanssa.

‘Hyvä konsti jos tulee uusi asukas tai uusi vapaaehtoinen kun voi yhdessä tutustua.’

Purkutapaamisessa yksi kirjaa lukeneista vapaaehtoisista sanoi kokeneensa kirjan lukemisen muistikuntoutujan kanssa ahdistavana, koska ei ollut ymmärtänyt kirjan

perimmäistä tarkoitusta. Hän kertoi muistikuntoutujan olleen ensimmäisellä lukukerralla itkuinen ja todella tunteikas, eikä hän ollut osannut sanoa tunteidensa syytä. Vapaaehtoinen pohti, että onko kirjan tarkoitus aiheuttaa surullisia tunteita ja itkua. Hän mietti myös, miten voi kohdata muistikuntoutujan vaikeita tunteita ja totesi useaan otteeseen kirjan lukemisen olleen hänelle vaikeaa.

'Ei mitään, kaikki oli ihan harmaata. Minulle tämä oli ihan liian vaikea homma. Tuntuu ettei minusta ollut mitään hyötyä. En perehtynyt ohjeisiin. Menin vain ja luin, hermostuin. Menin vain ja juteltiin. Mikä kirjan tarkoitus on? Kun luettiin niin itkettiin paljon. Onko se tarkoitus?'

'Tuli tunteita pintaan kun ensimmäisellä kerralla luettiin. Kirjan luku herätti tunteita.'

'Olin myönteisellä alueella koko ajan.'

Kirjan lukemiseen käytetty aika vaihteli suuresti, lyhimmillään käyttöaika oli 15 minuuttia ja pisimmillään 65 minuuttia, keskiarvon sijoituessa 32,5 minuuttiin. Aikaan vaikutti vastausten mukaan mm. muistikuntoutujan vireystila. Lukutuokiot painottuivat pääosin iltapäivään ja alkuiltaan. Käyttökokemuskyselylomakkeen avulla kysyimme, oliko lukijalle haastavaa innostua kirjasta uudestaan. Kirjan lukemisessa avustaneet henkilöt ottivat kirjasta uudelleen innostumisen haasteena.

'En minä voi olla sillä tavalla, että minä oon kyllästynyt tähän juttuun.'

Kirjan lukuhetket osuivat pääasiassa aina johonkin hankalaan väliin ruokailujen suhteen, useimmat muistikuntoutujat eivät olleet halunneet juoda kahvia kirjan lukuhetken jälkeen. Kaikki lukutuokiossa avustaneet henkilöt olivat kuitenkin tarjonneet kahvin juomisen mahdollisuutta ja muistikuntoutujat olivat valinneet olla juomatta.

'Tapaamishetken jälkeen oli pian iltapala-aika, joten ei järkevää meidän kahvihetki.'

Kahvihetken pois jääminen ei kuitenkaan tuntunut vaikuttavan lukutuokioon kokonaisuutena.

7.3 Käytettävyys

Kirjan käytettävydestä nousi paljon kommentteja, sekä kiitosta, että kehitysehdotuksia. Kirja on koettu isoksi, jonkin verran kömpelöksi ja liian paksuksi ollakseen todella toimiva. Sivujen sidonnan koettiin olevan liian löysä, sillä useammassa kommentissa nousi esiin se, että paksut sivut valuvat pois paikaltaan ja lukeminen on haastavaa. Kirjan

käsiteltävyys nousi kommenteissa esille, sivujen käännettävyys ja sidonnan kehittäminen koettiin tarpeelliseksi kirjamaisuuden korostamiseksi. Esineiden ja erityisesti lusikoiden kiinnityksiin kiinnitettiin huomiota, sillä ne luiskahtavat helposti sivujen välistä.

'Kirjapaketti ei ole tarpeeksi käytännöllinen, esimerkiksi paksut sivut valuvat ja lukeminen työllisti.'

'Kirja hiukan vaikea käsitellä.'

'Kirja ei pysy "kasassa", sivut valuvat ja liukuvat eri suuntiin'

Omien kiinnostusten mukaan muistikuntoutajat ovat pystyneet myös itsenäisesti käyttämään kirjan aktivoivia toimintoja. Kiinnostuksen kohteet vaihtelevat yksilökohtaisesti. Kirjan kokonaisvaltainen käsittely on kuitenkin ollut hankalaa erityisesti muistikuntoutujalta.

'Kirja hieman haastava asukkaan käsitellä.'

Kirjan käyttö on antanut muistikuntoutujille myös onnistumisen kokemuksia ja ilon hetkiä, jotka välittyivät hyvin kirjan lukemisessa avustaneen henkilön antamissa vastauksissa.

'Pystyi käyttämään sokeripihtejä ja sai otetuksi sokeripalan pihteihin, oli siitä oikein iloinen.'

'Luki itse ja käytti sokeripihtejä, otti suuhunsa sokeripalan.'

Aistit on otettu vastausten perusteella hyvin huomioon, likert-asteikolla 1–5, kun 1 on ei lainkaan ja 5 liikaa, keskiarvot 2,25:n ja 3,54:n välillä. Heikoimmat pisteet saivat maku- ja kuuloaistien huomioiminen. Kuuloaistin kohdalla saimme lopputapaamisessa lisäselvitystä heikompiin pisteisiin, sillä puhepurkki oli lähtenyt soimaan tahattomasti ja äänitteestä oli saanut huonosti selvää, vaikka kuuloaistissa ei sinänsä mitään vikaa olisi ollutkaan.

'Puhepurkki alkoi toimia, kun kirjan sivut laittoi kiinni, ehkä liian herkkä'

Kirjan mukana kulkevat ylläpidettävät oheismateriaalit, joita olivat sokeripalat, kahvipavut, mausteet ja puhepurkin paristo saivat myös jonkin verran kommentteja. Erityisesti mausteet nousivat esille, niiden tuoksun sanottiin hävinneen ja olleen vaikeasti tunnistettavissa.

'Mausteet hyviä, mutta tuoksu katoaa helposti'

Oheistarvikkeet on koettu hyvinä, mutta ei välttämättöminä kirjan käytön kannalta. Kommenteissa nousi kysymys keräilyvihkon tarpeellisuudesta ja se heijastui myös oheistarvikkeiden tarpeellisuuskysymyksessä asteikolla 1-5, keskiarvolla 2,38. Keräilyvihkoa toivottiin toisaalta kokonaisuuna mukaan käytettäväksi. Nyt keräilyvihkosta oli saatavilla vain osa.

7.4 Kirjan aiheet

Purkukeskustelussa tuli vahvasti esiin se, että aidot ja aidolta näyttävät esineet kiinnostivat ja herättivät eniten muistoja ja tunteita. Niihin myös oltiin palattu useimmin. Yhdistimme kaikkien vastauksien kiinnostavimmat asiat ja eniten kiinnostusta oli herättäneet aukeamat 1 (tunnusteltavat kahvipavut ja kahviruno) ja 5 (posliinikuppi ja Paula-tyttö) sekä 2 (vanhat kahvimainokset sekä kahvimitta ja kahvipussi) ja 4 (sokeriottimet, sokerilusikka, sokeripurkki ja kuva Paula-tytöstä kaatamassa kahvia Urho Kekkoselle). Muistikuntoutujat eivät käyttökokemuskyselylomakkeiden perusteella palanneet toistuvasti samojen asioiden ääreen.

Vähiten kiinnostivat keräilykuvat ja kahviherkut aukeamilla 6 ja 7, jotka sijaitsivat kirjan loppupäässä. Purkukeskustelussa kirjan lukemisessa avustaneet henkilöt totesivat kirjan olevan aika pitkä ja viimeisen aukeaman kuvien vähiten kiinnostavia tälle muistikuntoutujaotannalle. Keskustelussa vapaaehtoiset mainitsivat myös, että kirjan sisällöt ovat vähän epätasapainossa, sillä suurin osa teksteistä on sijoitettu kirjan alkupuolelle.

'Loppupäässä ei oikein enää jaksanut keskittyä kun oli niin pitkä.'

Kirjan aiheet herättivät ajatuksia myös sisällöltään. Kirjan lukemisessa avustaneet henkilöt miettivät mahtoiko ennen vanhaan olla korkista tehtyjä pannunalusia ja voisiko kirjasta löytyä esimerkiksi kuva arabian klassikkokahvikupista.

7.5 Käyttöohjeeseen liittyvät asiat

Käyttöohjeet koettiin yksimielisesti selkeiksi. Ainoa kehittämisen paikka ja palaute käyttöohjetta kohtaan tuli käyttöohjeen fyysisestä koosta, koska vapaaehtoisten oli hankala saada pienestä tekstistä selvää. Käyttöohje koettiin pääosin erittäin tärkeänä

tukena kirjan lukuhetkessä, jokaisella lukukerralla. Nekin, jotka ovat vastanneet, etteivät käyttäneet käyttöohjetta vastasivat, että olisi pitänyt tai siitä olisi ollut hyötyä ja että se olisi voinut vähentää stressiä.

'Käyttöohje hyvä myös toisella lukukerralla, paremmin muistaa asiat.'

Käyttöohjeita käytettiin hyvin eri tavoilla. Yksi kirjan lukemisessa avustanut henkilö kertoi lukeneensa käyttöohjetta joka kerralla ja jopa kerranneensa sitä kotona. Yksi kertoi opetelleensa ohjevihkon sisällön ulkoa ja kolmas sanoi, ettei ollut käyttänyt sitä ollenkaan. Lomakkeista nousi yksiselitteisesti esiin käyttöohjeen tarpeellisuus. Purkutapaamisen keskustelu vahvisti myös sitä, että käyttöohje tuki lukuhetkessä ja helpotti asioista keskustelemista.

'Ohjekirjan avulla pystyi lukuhetkellä keskittymään olennaisiin asioihin.'

Käyttökokemuslomakkeesta nousseiden tulosten perusteella on vaikea sanoa ehdottomasti, että kirja vastaa odotuksia, sillä kirjan lukemisessa avustaneet henkilöt ovat saattaneet tulkita kysymyksen koskemaan sen hetkistä lukukertaa tai kirjan tarkoitusta yleensä.

'Minulle on hiukan epäselvää, mihin kirjalla pyritään.'

Toisaalta ei ole täyttä varmuutta siitä, ketkä kaikki kirjaa ovat käyttäneet, sillä vain osa kirjaa lopulta muistikuntoutujien kanssa lukeneista oli alkukeskustelussa paikalla ja henkilölle, joka ei ollut mukana, saattaa kirjan pyrkimys näyttäytyä vieraampana. Kun kysyimme odotuksista jälkikäteen purkutapaamisessa, muistelivat vapaaehtoiset suhtautuneensa kirjan lukemiseen ennen käyttökokeilujaksoa lähinnä mielenkiinnolla ilman suurempia odotuksia.

8 Johtopäätökset

8.1 Muistelu ja multisensorisuus

Muistelu ja luovat menetelmät antavat mahdollisuuden tunteiden ilmaisemiselle ja tarpeellisuuden tunteen toteutumiselle. Kaikki muistikuntoutujia lukemisessa tukeneet henkilöt ilmaisivat niin lomakkeissa, kuin purkukeskutelussakin, että kirjan lukeminen toi tunteita esille muistikuntoutujissa lukuhetkessä. Kirjassa olevat kuvat, oheistarvikkeet ja niihin liittyvä toiminta olivat saaneet paljon muistoja liikkeelle. Eräs muistikuntoutujista oli ollut hämmentynyt lukuhetken aikana, koska hän oli pitänyt kirjassa olevia tavaroita ominaan. Muistot olivat vieneet muistikuntoutujat lapsuuden tunnelmiin, jolloin esimerkiksi hopeinen sokerilusikka ja sokeripihdit olivat hienoja tavaroita ja esillä monille pidoissa ja kahvikutsuilla.

Kysyttäessä oheistarvikkeiden tarpeellisuudesta olivat vastaukset hyvin eriäväisiä. Voidaan siis päätellä, että monipuoliset virikkeet mahdollistavat yksilöllisemmän aktivointimateriaalin tuottamisen. Muistelun näkökulman tarpeellisuudesta kertoo se, että vapaaehtoiset olivat itse lisänneet oheistarvikkeisiin eri materiaaleja paketissa valmiiksi olevien tavaroiden lisäksi ja muistikuntoutujien aito kiinnostus näihin esineisiin tukee ajatusta aidoista esineistä muistiherättäjinä.

Muistikuntoutujat eivät käyttökokemuslomakkeiden perusteella näyttäneet palaavan mihinkään erityiseen tai samoihin asioihin joka lukukerralla. Toisaalta näyttäisi kuitenkin siltä, että asiat, joihin muistikuntoutujat olivat palanneet saman lukukerran aikana olivat satunnaisia ja ehkä heille itselleen merkityksellisiä asioita, jotka nousivat esiin muistelun kautta. Muistot vaikuttavat lähtevän liikkeelle pienistäkin asioista ja sellaisista muistiherättäjistä tai vinkeistä, mitä ulkopuolinen ei ehkä osaa ajatellakaan. Vanha kuva tai tuttu tuoksu saattavat laukaista tilannemuiston jostain eletyn elämänhistorian varrelta ja tällöin esimerkiksi kuva Paula-tytöstä ja presidentti Kekkosesta voivat saada mieleen muiston koirasta.

Aistit oli otettu käyttökokemuskyselylomakkeen vastausten perusteella hyvin huomioon, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Vastauksista multisensorisuuteen liittyen eniten esiin nousi aitouden näkökulma ja jotkin käytettävyyteen liittyvät seikat, kuten se, että

laminoitu pinta kiiltää ja kuva olisi kiva voida ottaa käteen ja katsoa siten tarkemmin. Tuoksut olivat olleet tuttuja, mutta voimakkain niistä nousee kaiken päälle ja ne sekoittuvat toisiinsa, Tähän ratkaisu voisi olla tiivis säilytyspurkki tai pussi, kun nyt ne ovat huokoisissa kangaspusseissa. Tiivis säilytysastia parantaisi myös tuoksujen säilyvyyttä.

8.2 Käytettävyys

Koekäytön kohteena ollut multisensorinen kirja muistikuntoutujille on vuorovaikutteinen tuote, jonka käytettävyttä määrittää pitkälti subjektiivinen miellyttävyys. Tiivis ja helppo, yhdessä paketissa oleva kokonaisuus vaikuttaa käyttökokemuskyselylomakkeiden vastausten perusteella olevan se, mitä toivotaan, mutta mihin tämä kirja ei ehkä täysin vastaa. Käytettävyyden määritelmää vasten peilattaessa puutteita löytyy tehokkuudessa ja tyytyväisyydessä. Kirjan sisällöstä, eli tuotteen tarkoituksenmukaisuudesta, ei tullut johdonmukaisia negatiivisia palautteita, eli sisältöön liittyvät negatiiviset palautteet johtuivat hyvin todennäköisesti subjektiivisista mieltymyseroista.

Multisensorisen kirjan tapauksessa tehokkuus ja tyytyväisyys kulkevat käsi kädessä. Hankalasti käsiteltävä tuote tekee käyttäjistään tyytymättömiä. Tässä yhteydessä tehokkuus tarkoittaa yhdessä vietetyn ajan keskittymistä kohtaamiseen muistikuntoutujan kanssa. Keskittymisen jakautuessa kirjan käsittelemisen ja muistikuntoutujan välillä, heikkenee kohtaamisen laatu. Kirjan on tarkoitus olla kohtaamisen väline, jolloin näin selvästi kohtaamisen laatua heikentävä ominaisuus voidaan nähdä merkittävänä puutteena.

Multisensorisen kirjan lukukokemus kärsii siis heikosta käytettävyydestä. Käyttäjien mukaan sohvalla istuen on vaikea lukea kirjaa koska sivut liukuvat pois toistensa päältä. Muistikuntoutujalle tai muistikuntoutujaa lukemisessa tukevalle tulee onnistumisen kokemus luontevammin, jos välineen käyttö on sujuvaa ja hän pystyy keskittymään kokonaisvaltaisesti käsillä olevaan asiaan ja haluttuun arvokkaaseen kohtaamiseen.

Käyttäjien valinta oli käytettävyyden näkökulmasta onnistunut. Emme markkinoineet tai tukeneet kirjan käyttöönottoa esittelytapaamista enempää. Kirjan lukemisessa avustaneet henkilöt käyttivät kirjaa oma-aloitteisesti ja vapaaehtoisesti jopa useampia

kertoja. Tämä indikoi, että tuote on käyttäjien mielestä kiinnostava ja tervetullut työväline muistikuntoutujan kanssa kohtaamiseen. Muistikuntoutujan subjektiivista mielipidettä kirjasta ei ole. Lukutuokioon käytetty keskimääräinen aika, noin puoli tuntia, kertoo kuitenkin, että muistikuntoutujakin on viihtynyt multisensorisen kirjan parissa pikaista vilkaisua kauemmin.

Multisensorinen kirja otettiin hyvin vastaan valitussa ympäristössä. Tämä viittaisi onnistuneeseen käyttöympäristön valintaan. Kanervakodin yksiköt tarjosivat tilan kahdenkeskiselle rauhalliselle kohtaamiselle muistikuntoutujille tutussa ja turvallisessa ympäristössä. Ympäristö tarjosi tarvittavaa joustavuutta, kun kirjan lukeminen sohvalla ei ollut onnistunut, niin seuraava lukuhetki saatettiin toteuttaa pöydän ääressä. Kanervakoti on ollut myös käyttökokeilujaksoa ajatellen turvallinen ja luotettava ympäristön, kirja saatettiin jättää esittelytapaamisen jälkeen yksiköiden hallintaan.

Multisensorisen kirjan tavoitteena on tarjota yhteinen keskustelun aihe ja tukea keskustelun ylläpitoa muistikuntoutujan kanssa. Tässä kirja on onnistunut ja kirjan lukemisessa avustaneet henkilöt ovat kiitelleet kirjan madaltaneen kynnystä kontaktin luomiseen vieraan muistikuntoutujan kanssa. Kirja on antanut yhdessä käyttöohjeen kanssa hyvät lähtökohdat kohtaamiselle.

8.3 Kohtaaminen

Kahvi koskettaa kaikkia -kirjan kohderyhmäksi oli ajateltu muistisairauden keskivaikeassa vaiheessa olevat iäkkäät muistikuntoutajat. Saamistamme käyttökokeuskyselylomakkeiden vastauksista saimme tietää, että myös muutama iäkäs ei-muistikuntoutuja oli lukenut kirjaa yhdessä vapaaehtoisen tai hoitajan kanssa. Heiltä saadut vastaukset olivat poikkeavia varsinaisen kohderyhmän vastausten kanssa, mikä tukee kohderyhmän valinnan onnistumista. Purkukeskustelussa nousi vahvasti esiin se, että aidot ja aidolta näyttävät esineet kiinnostivat ja herättivät eniten muistoja ja tunteita.

Kun kirjan aiheena on kahvi ja siitä puhutaan monessa eri muodossa suhteellisen kauan, niin kahvin juomisen ajateltiin olevan luonteva jatkumo lukuhetken päätteeksi. Kanervakotiin ehdotettiin, että lukuhetken voisi aikatauluttaa sopimaan talon päiväkahvien kanssa yhteen. Kanervakodin henkilökunta otti ajatuksen positiivisesti

vastaan ja he lupasivat järjestää kahvia tarjolle, vaikka päiväkahvit eivät juuri siinä kohden olisikaan olleet ohjelmassa.

Keskustelusta ja palautteista kävi kuitenkin ilmi, että kirjan lukuhetket olivat osuneet aina johonkin hankalaan väliin ruokailujen suhteen, eivätkä useimmat muistikuntoutajat olleet halunneet juoda kahvia kirjan lukuhetken jälkeen. Kaikki lukemisessa tukeneet henkilöt olivat kuitenkin tarjonneet kahvin juomisen mahdollisuutta ja muistikuntoutajat olivat valinneet olla juomatta. Pidämme tärkeänä, että mahdollisuutta tarjottiin, pitkään aiheesta puhuminen ja kuitenkin kahvitta jääminen olisivat joillakin voineet aiheuttaa ahdistusta tai hämmennyksen tunteen. Mutta mitä jos kahvihetki olisikin ollut ennen kahvikirjan lukutuokiota? Näin muistikuntoutujalla olisi tuore kahvin maku suussa ja hän voisi olla valmiiksi virittäytynyt kahvin maailmaan.

Käyttökokemusten perusteella kirja on koettu kommunikaation välineeksi muistikuntoutujan kanssa. Laatomastamme kysymyksestä puuttui ajatuksia ohjaava määre, joten voi olla, että vastaukset olisivat erilaisia, jos olisimme alkuun muotoilleet kysymyksen toisin. Purkutapaamisessa kävi kuitenkin ilmi, että kysymys oli koettu ymmärrettävänä ja selkeänä: Voiko kirjaa pitää kohtaamisen välineenä.

Ajatuksenamme oli alunperin, että lukuparit olisivat aina samat ja sitä kautta oletimme, että lukuhetkessä tukenut ja avustanut henkilö olisi osannut useampien lukukertojen jälkeen vastata selkeämmin kysymykseen, palasiko muistikuntoutuja toiston kautta samoihin, häntä kiinnostaviin tai mieleen jääneisiin asioihin. Yhdessä kommentissa luki, että kirjan avulla on päästy hyvin keskustelemaan erilaisista aiheista ja haastateltavan omasta elämästä. Kirja ja kohtaaminen herätti myös ajatuksia siitä, mitä on muistisairaus, pitääkö tilanteessa puhua jotain tiettyä tai mitä pitäisi sanoa.

Muistikuntoutujan vireystilan kannalta paras aika lukea kirjaa tuntuisi olevan iltapäivä, sillä päällimmäiset tuntemukset olivat tähän aikaan pidettyjen lukutuokioiden jälkeen positiivisia ja mukavia.

9 Pohdinta

9.1 Monialaisuuden mahdollisuudet

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli saada kerättyä parannusehdotuksia ja muita käytettävyyteen liittyviä huomioita muistikuntoutujille suunnatun multisensorisen kirjan kehittämistä varten. Kirjan prototyypistä kerättiin parannusehdotuksia käyttökokeuskyselylomakkeella Kanervakodissa muistikuntoutujia kirjan lukemisessa tukeneilta henkilöiltä ja parannusehdotukset annetaan erillisenä liitteenä (liite 5) kirjan tekijälle, Irmeli Holsteinille, kirjan jatkokehittämistä ja seuraavaa versiota ajatellen.

Muistikuntoutujia kirjan lukemisessa avustaneet ja tukeneet henkilöt olivat lähinnä vapaaehtoisia. Alkuperäinen ajatuksemme oli, että lukemisessa tukevat henkilöt olisivat olleet asumisyksikön hoitajia, jotka olisivat tunteneet kyseessä olevat muistikuntoutajat hyvin. Päädyimme hoitajien sijaan vapaaehtoisiin lukijoihin yhdessä Lotta Pukkilan kanssa paikan valikoiduttua Kanervakodiksi, koska Kanervakodissa on vahva ja toimiva vapaaehtoistoiminnan kulttuuri. Vapaaehtoistoiminnan pääasiallinen tavoite on tarjota asukkaille yksilöllistä toimintaa, joka edistää asukkaiden osallisuutta ja lisää heidän hyvinvointiaan. (Laatikainen, 2011: 6)

Käyttökokeuskyselylomakkeella saatujen vastauksien syventämiseksi järjestettiin Kanervakodissa käyttökokeilun jälkeen vielä purkutapaaminen, jossa kirjan lukemisessa tukeneet henkilöt kertoivat omia kokemuksiaan ja pääsivät vaihtamaan ajatuksia käytöstä keskenään. Purkutapaamisessa eräs kirjaa lukeneista vapaaehtoisista kertoi kokeneensa kirjan lukemisen muistikuntoutujan kanssa ahdistavana, koska hän itse ei ollut ymmärtänyt kirjan perimmäistä tarkoitusta. Hän sanoi muistikuntoutujan olleen ensimmäisellä lukukerralla itkuinen ja todella tunteikas eikä hän ollut osannut sanoa tunteidensa syytä. Vapaaehtoinen pohti, onko kirjan tarkoitus aiheuttaa surullisia tunteita ja itkuja. Hän mietti myös, miten voi kohdata muistikuntoutujan vaikeita tunteita ja totesi useaan otteeseen kirjan lukemisen olleen hänelle vaikeaa.

Tämän keskustelun ja kyselylomakkeiden vastausten pohjalta pohdimme vapaaehtoisten osuutta kirjan lukemisen tukijoina. Alkuperäinen ajatuksemme oli, että hyvin muistikuntoutajat tuntevat hoitajat olisivat toimineet heidän lukupareinaan. Hoitajilla on

todennäköisemmin kokemusta muistikuntoutujien kohtaamisesta ja tietoa muistisairauksista yleensä. Vapaaehtoiset saavat tavallisesti lyhyen koulutuksen vapaaehtoisena toimimisesta, eikä koulutukseen välttämättä sisälly nimenomaan muistisairauksien erityispiirteitä tai kohtaamista. Vapaaehtoiset kertoivat keskustelun yhteydessä toivovansa kentälle esimerkiksi multisensorisen kirjan kaltaisia konkreettisia työvälineitä muistikuntoutujien kohtaamiseen sekä helpottamaan vapaaehtoisena toimimista. Osa uusista vapaaehtoisista toi esille, kuinka hankalaa voi olla uuteen vapaaehtoistyöympäristöön pääseminen, löytää omaa sijaa tekemiselle ja sitä kautta sitoutua pitkäaikaiseen vapaaehtoistyöhön.

Erilaisia multisensorisia, taktiilisia ja muisteluun tarkoitettuja välineitä on olemassa. Monet näistä on suunnattu vammaistyöhön, mutta niitä on käytetty muistikuntoutujien kanssa työskenneltäessä. Kirjaa lukevilla muistikuntoutujilla ei kuitenkaan välttämättä ole minkäänlaista aistivammaa, jolloin tietyille aistivammaryhmälle suunnatut kirjat eivät ole optimaalisia. Tuotteiden monipuolistaminen ja tuominen kentälle aktiiviseen käyttöön on tarpeen, koska jo iän ja aikuisuuden kunnioittaminen ovat muistisairauksienkin edetessä asioita, jotka eivät saa kadota.

Muistin heikkenemistä muistisairauden edetessä voidaan hidastaa kuntouttavalla työotteella, jossa käytetään lisänä ikääntyneiden aktivointitoiminnoista tuttuja materiaaleja ja välineitä. Muistikuntoutuksella voidaan parhaimmillaan virkistää ja aktivoida muistikuntoutujaa, hidastaa muistisairauden etenemistä ja säilyttää sekä fyysinen, että henkinen toimintakykyisyys pidempään. Multisensorisella kirjalla ei ehkä niinkään voi ajatella olevan suoraa vaikutusta fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseen, mutta jos materiaali ja lukuhetkien tarjoama aktivointi virkistävät muuten, on kokonaisvaikutus positiivinen.

Muistikuntoutuksessa sekä kielellinen, että hienomotorinen harjoittelu on tärkeää. Markkinoilla olevista välineistä monet sopivat hyvin myös ikääntyneiden ja omaisten tai vapaaehtoisten tai muiden lähi-ihmisten yhteisissä hetkissä käytettäväksi. Kielelliseen kuntoutukseen sopivat esimerkiksi sanapelit, kuvakortit tai kertomispelit ja hahmottamisen ja hienomotoristen taitojen ylläpitämiseen ja harjaannuttamiseen sopivat monenlaiset yhdessä tai yksin pelattavat pelit tai rakenteluun tarkoitettut tuotteet. Tärkeää on kuitenkin, että menetelmä ja välineet ovat muistikuntoutujalle mieluisat.

Multisensorisena muistelun välineenä tämä kirja sijoittuu muistelulaukun ja hypistelymuhvin välimaastoon ja vastaa lähinnä samaan tarpeeseen muistelulaukun kanssa. Kirja ohjaa muistelemaan multisensorisen sisällön kautta. Se on yhdistelmä erilaisia muistiherättäjiä, joita kaikkia on tarkoitus hypistellä ja joiden on tarkoitus aktivoita aisteja; konkreettisia esineitä, erilaisia materiaaleja, tuoksua ja kuvia. Kirjassa on hypistelymuhviin, virike-essuun ja hienomotoriikkatyöihin verrattavaa sorminäppäryyttä ja hienomotorista työskentelyä mahdollistavia sisältöjä, mutta samalla siinä on aikuisille suunnattu tarina suomalaisen kahvikulttuurin historiaan liittyvistä eri piirteistä. Kirjan etuna on, että sen lukuhetkeen tarvitaan toisen ihmisen kontakti, läsnäolo ja vuorovaikutusta, kun nykyään niin monet menetelmät ja laitteet suunnitellaan käytettäväksi etänä. Kirja on huomattavasti pienempi kuin muistojen matkalaukku ja samalla tietysti myös suppeampi. Tämä madaltanee huomattavasti kynnystä kirjan käyttöön spontaanisti ja tilanteissa, joissa aikaa saattaa olla hyvinkin rajallisesti käytettävissä.

Kirjan kohderyhmän valinta onnistui hyvin, sillä kirjaa oli lukenut myös muutama muu, joilla ei ole muistisairautta tai heikentynyt kognitio. Heille kirjan kuvat ja sisältö olivat näyttäneet lapsellisina, yksinkertaisina ja tylsinä. Saamiemme vastausten perusteella kuvien ja muistiherättäjien aitouden merkitys vaikuttaisi olevan suurempi kun kognitio ei ole heikentynyt lainkaan tai on heikentynyt vain vähän.

9.2 Eettisyys

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, n.d.) on laatinut ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettiset periaatteet, joita noudatettiin tässä opinnäytetyössä.

9.2.1 Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen

Kirjan käyttöön osallistuneiden henkilöiden kanssa korostettiin kirjan käyttökokeilujakson ajan osallistumisen vapaaehtoisuutta. Esittelytapaamisessa käytiin läpi opinnäytetyöprosessia ja mahdollisten osallistujien roolia työssä. Osallistumisen kerrottiin olevan täysin vapaaehtoista ja sen saa keskeyttää koska tahansa ilman

ilmoitusta. Tätä helpotettiin asetelmalla, jossa kirja sijoitettiin valmiiksi yksikköön, josta kirjan lukemisessa avustaneet henkilöt saattoivat ottaa sen helposti käyttöön ja halutessaan täyttää käyttökokeilukyselylomakkeen.

Sama periaate oli käytössä niin ikään kirjan esittelytapaamisessa ja purkutapaamisessa. Ajankohta ilmoitettiin ja halukkaat saivat osallistua omien mahdollisuuksiensa mukaan.

Muistikuntoutujien kanssa emme olleet suorassa kontaktissa opinnäytetyöhön liittyen. Korostimme heidän itsemäärämisoikeuttaan ohjeistamalla kirjan lukemisessa avustaneita henkilöitä kunnioittamaan muistikuntoutujan mielenilmaisuja kirjan lukemiseen liittyen. Lukuhetken ja tilanteen rauhoittamiseksi kirjan mukana kulki laminoitu 'Ethän keskeytä lukutuokiotamme' -kyltti, joka oli mahdollista laittaa lukuhetken ajaksi oven ulkopuolelle.

9.2.2 Vahingoittamisen välttäminen

Kirjan käyttäjinä toimivat lukemisessa avustaneet henkilöt ja muistikuntoutajat. Kirjan esittelytilaisuudessa korostimme erityisesti muistikuntoutujan kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta. Muistikuntoutujan ilmaistessa väsymystä tai yleistä turhautuneisuutta lukuhetkeä ennen tai sen aikana tulee tätä kunnioittaa lopettamalla tai perumalla yhteinen lukuhetki. Lukuhetken keskeyttämisen helpoutta tuettiin myös jättämällä lukuhetken kesto avoimesti ilmoitettavaksi. Rajaavampi ilmaisu olisi voinut vaikuttaa lukuhetken pituuteen.

Kirjan on tarkoitus toimia muistelua tukevana työkaluna, jolloin on tarkoituksenmukaista, että se herättää tunteita. Aihepiirin, värimaailman, elementtien ja esineiden valinnassa vältettiin mahdollisesti provosoivien tapahtumien tai esineiden valintaa. Kirja pyrkii nostamaan esiin positiivisia kahviin liittyviä muistoja ja kokemuksia.

Multisensorisen käyttäjäryhmän erityistarpeet oli pyritty huomioimaan riittävän tukevin kiinnityksin, turvallisoin esinein ja kehottamalla kiinnittämään erityistä huomiota mahdollisesti irtoaviin tai irrallisiin osiin. Kirja sisälsi yhden syötäväksi tarjotun elementin, sokeripalat, joiden ollessa mahdollisesti haitallisia, kehoitimme huomioimaan tämän asian.

9.2.3 Yksityisyys ja tietosuoja

Koska tässä opinnäytetyössä ei käsitelty henkilökohtaisia tietoja kohderyhmästä, heidän anonymiteettinsä säilyi opinnäytetyön koko käyttökokeilujakson ajan. Tästä johtuen Kanervakodin toiminnanjohtajan mukaan tutkimuslupaa ei olisi välttämättä tarvittu. Laatimalla tutkimuslupa opinnäytetyön toteuttamiselle, huolimatta toimintaympäristön ja kohderyhmän edustajan kannasta, turvattiin kirjallisesti hyvien tutkimusperiaatteiden välittyminen kohteelle.

Tutkimuslupa (liite 3) laadittiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien eettisten periaatteiden (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, n.d.) raameihin, jotka soveltuivat kattamaan Kanervakodin vapaaehtoiset, työntekijät ja asiakkaat kohderyhmänä, sekä käyttökokeilukyselylomakkeen käytön Kanervakodissa. Tutkimuslupaun pyydettiin Kanervakodin toiminnanjohtajan allekirjoitus ennen kokeilujakson alkua.

Yksiköissä käyttökokeilukyselylomakkeet säilytettiin ja palautettiin käyttökokeilujakson aikana Kanervakodin vapaaehtoiskoordinaattorille. Aineisto on ollut käyttökokeilujakson jälkeen vain opinnäytetyön tekijöiden saavutettavissa ja hävitetään heti opinnäytetyön valmistuttua. Tutkimusluvassa tuotiin esille vaitiolovelvollisuus opinnäytetyöntekijöiden osalta. Valmiissa opinnäytetyössä ei käy ilmi mitään yksityisyyden suojaan kuuluvia tietoja kirjaa käyttäneistä henkilöistä. Kanervakoti ei ilmaissut tahtoaan olla anonyyminä opinnäytetyössämme.

Muistisairaiden kanssa keskusteltaessa tai heiltä kyseltäessä on todella tärkeää ottaa huomioon kysymysten muotoilu - johdattelevilla kysymyksillä saadaam juuri ne vastaukset, joita haetaan. Tutkittavien tiedottaminen, tiedottamisen sisältö ja tutkittavien suostumukset ovat merkittäviä seikkoja kaikissa tutkimuksissa, mutta erityisen herkkiä asioita ne ovat muistisairaiden kanssa toimittaessa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d).

9.3 Luotettavuus

Käyttökokemuskyselylomakkeita ei testattu lainkaan ennen virallista käyttöä ja tämä heijastui vastausten purkamisen yhteydessä. Käyttökokemuskyselylomakkeen kaikkia kysymyksiä ei oltu suunniteltu riittävällä huolellisuudella, mikä kostautui tulosten

tarkastelun hetkellä. Kysymysten muotoilu, esimerkiksi 'Koetko tämän kirjan kommunikaation välineenä asiakkaan kanssa?' ja 'Vastasiko kirjan käyttö odotuksia?' kysymykset vaativat lukijaltaan paljon tulkintaa jolloin kysymyksenasettelu jättää liian väljän haarukan vastauksille. Kysymysten testaaminen ja tarkempi asettelu olisivat turvanneet hyvien tutkimuseettisen menetelmien toteutumista. Myös ensimmäinen aukeama oli kuvailtu käyttökokemuskyselylomakkeessa seuraavasti: 'Aukeama 1: Kahvipavut'. Kysymyksenasettelumme on saattanut ohjata lukijoita vastaamaan vain listauksessa mainitsemiimme kohtiin, kuten edellämainitussa esimerkissä pelkkiin kahvipapuihin, vaikka sivulla on paljon muutakin.

Kirjan toteutuksen yhteydessä kysyttiin kommentteja mm. käyttökokemuskyselylomakkeeseen ja käyttöohjeeseen selkeän ja havainnollisen viestinnän asiantuntijalta Kirsi Alastalolta sähköpostitse. Tämän lisäksi Alastalo kommentoi itse kirjaa, minkä yhteydessä hän oli hyvin yllättynyt löytäessään suoria lainauksia omasta tekstistään ja hänen ottamistaan kuvista. Holstein ei ollut kysynyt lupaa materiaalin käyttöön. Alastalo kuitenkin piti hyvänä, että hänen tekemänsä työ ei ollut mennyt hukkaan, vaan sitä on hyödynnetty. Tässä kirjan prototyypissä ei siis selvike-kuvalle ja siihen liittyvälle tekstille ole kysytty lupia tai viitattu niiden lähteisiin (Vahvike 2015), mutta maininta viittausohjeista viedään kehitysehdotuksina kirjan tekijälle.

9.4 Lopuksi

Opinnäytetyössä mukana olleet vapaaehtoiset kysyivät purkukeskustelun päätteeksi, miten muistikuntoutajat, heidän omaisensa, läheisensä tai heidän kanssaan työskentelevät voivat päästä käsiksi tällaiseen materiaaliin. Irmeli Holstein on töissä Näkövammaisten keskusliiton Celia -kirjastossa, josta lainataan koskettelukirjoja näkö- ja monivammaisille lapsille. Toki materiaalia tarvitaan paljon lisää, jotta siitä riittäisi lainattavaksi muistikuntoutujille kautta Suomen, mutta kehittämistyö Celian kanssa lainausjärjestelmän luomiseksi voisi olla tarpeen.

Irmeli Holstein laatii kehitysehdotusten pohjalta uuden ja parannellun version, Kahvi koskettaa kaikkia -multisensorinen kirja Vol. 2:n ja jatkaa mahdollisesti muiden aiheiden parissa. Hän on ollut mukana muun muassa eri ammattikorkeakoulujen ja eri koulutusohjelmien kanssa yhteistyössä aiemmin, minkä yhteydessä opiskelijat ovat

tehneet koskettelukirjoja lainattavaksi materiaaliksi näkö- ja monivammaisille lapsille toiminnallisina opinnäytteinä. Näillä kehitysehdotuksilla ja opeilla kädentaidollisesti suuntautuneella geronomiopiskelijalla voisi olla mahdollisuus tehdä muistikuntoutujille Celian kirjastoon lisää lainattavaa materiaalia ja kehittää tätä työtä edelleen.

Multisensorisen kirjan lukeminen pareittain on motivoivaa koska lukuhetkeen tarvitaan toisen ihmisen kontakti, läsnäoloa ja vuorovaikutusta. Geneerinen ulkoilu tai lehden lukeminen, vaikka arvokkaita ovatkin, eivät välttämättä sitouta tai tuo syvyyttä tekemiseen. On tärkeää ymmärtää että vapaaehtoiset haluavat tuntea itsensä tärkeiksi ja tarpeellisiksi. Juuri tällainen henkilökohtainen kohtaaminen ja yhteiset puheenaiheet voimistavat tunnetta että toiminta on merkityksellistä ja tärkeää.

Vapaaehtoistyön odotetaan lisääntyvän ja siksi erilaisia matalan kynnyksen kohtaamista tukevia välineitä tullaan tarvitsemaan lisää väestön ikääntyessä ja huoltosuhteen muuttuessa.. Nykyään monet menetelmät ja laitteet suunnitellaan käytettäväksi etänä ja siksi yhdessä vietetyn ajan arvokkuus korostuu. Mikään ei korvaa aitoa ja fyysistä läsnäoloa, sillä ihminen tarvitsee toista.

Ikää ja aikuisuutta kunnioittavat kohtaamista tukevat välineet ovat ihmisarvoisen ikääntymisen tukivälineitä. Muistisairauksiin liittyvä kognition heikentyminen voi vaikeuttaa tavanomaisten kirjojen lukemista. Tämä helposti johtaa siihen että muistikuntoutujalle tarjotaan infantiileja kirjoja ja materiaaleja. Tämä on mahdollisesti ristiriidassa muistikuntoutujan elämänhistorian ja kiinnostuksen kohteiden kanssa. Muistikuntoutujien rinnalla kulkevat ihmiset tukevat heidän eletyn elämänsä näkyvyyden säilymistä tuomalla tarjolle mahdollisimman monipuolisia vaihtoehtoja. Ammattilaisilla on enemmän tietoa, joka tuo mukanaan suuremman vastuun näissäkin valinnoissa. Koskettelukirjojen hyödyntäminen yhtenä vaihtoehtona monipuolistaa muistikuntoutujille tarjolla olevaa tukea.

Lähteet

Calvert, Gemma A. – Spence, Charles – Stein, Barry E. (edit.) The Handbook of Multi-sensory Processes. 2004. A Bradford book, The Mit Press. Cambridge, England.

Celia n.d. Opas koskettelukirjan tekijöille. Celia.fi. Verkkodokumentti. <<http://www.celia.fi/wp-content/uploads/2014/12/opas-koskettelukirjan-tekij%C3%B6ille.pdf>>. Luettu 25.5.2015.

Conklin, Jeff (2008), 'Wicked problems & Social Complexity'. CogNexus Institute.

Dewis, George 2014. Little Pieces of Magic. One Voice –magazine. Verkkodokumentti. <http://www.hc-one.co.uk/media/one-voice/2014/10/files/assets/basic-html/page13.html> Luettu 10.3.2016

Duodecim 2015. Lääketieteen sanasto. Terveyskirjasto. Verkkodokumentti. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt03076&p_haku=senso+motoriikka Luettu 25.5.2015.

Elävä arkisto. Paula-tyttö. 2015. Mervi Salonen oli Kulta-Paula Julkaistu: 1960, Ohjelmasta: Paulig-mainoksia Kuva: Kulta-Paula. Yle kuvanauha. Verkkodokumentti. <<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/01/28/paula-tytto-opasti-suomalaisille-kuinka-valmistetaan-oikein-hyvaa-kahvia>> Luettu 27.3.2016

Erkinjuntti, Timo – Remes, Anne – Rinne, Juha – Soininen, Hilikka (toim.) 2015. Muistisairaudet. Kustannus Oy Duodecim. Helsinki.

HAMK n.d.. Multisensorinen elämystila. Hämeen ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<http://www.hamk.fi/tyoelamalle/tyoelaman-lahipalvelut/hyvinvointi/multisensorinen-elamystila/Sivut/default.aspx>>. Luettu 25.5.2015.

Helsingin Kaupunginmuseo 2013. Matkalaukku vie muistoihin. Verkkodokumentti. <http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi/2013/11/25/muistojen-matkalaukku/> Luettu 13.2.2016.

Hulsegge, Jan – Verheul, Ad 1987. Snoezelen. Another World: A practical book of sensory experience environments for the mentally handicapped. Rompa. Chesterfield.

Hurnasti, Tuula – Topo, Päivi – Mönkäre, Riitta, 2016. Muistisairaana päivittäisten toimien sujuminen. Muistisairaana kuntouttava hoito. Artikkelin tunnus: mkh00092 (010.015). Terveysportti. Kustannus Oy Duodecim. Verkkodokumentti. <<http://www.terveysportti.fi.ezproxy.metropolia.fi/dtk/pit/koti>> Luettu 28.9.2016.

ISO 1998. ISO 9241-11:1998(en). Verkkodokumentti. <<https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9241:-11:ed-1:v1:en>> Luettu 22.10.2016

lökkäiden asuminen Espoossa. Kuinka järjestäisin asumiseni? 2015. Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, vanhusten palvelut. Verkkodokumentti. <www.espoo.fi/asumisopas> Luettu 20.2.2016

Joensuu 2014. Hypistelymuhvit. Verkkodokumentti. www.joensuu.fi/hypistelymuhvit Luettu 15.9.2015.

Järvelä, Johanna 2015. Aistien tila. Moniaisitinen esteettömyys ikääntyneiden asumisessa. Taiteen maisterin opinnäyte. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Muotoilun laitos. Verkkojulkaisu.
<<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/18091?show=full>> Luettu 21.10.2016.

Kanervakoti. 2013. Verkkodokumentti. <<http://www.kanervakoti.fi/hoivakoti-espoossa>> Luettu 20.2.2016.

Laaksonen, Ritva – Rantala, Leena – Eloniemi-Sulkava, Ulla 2002. Ymmärrä – tule ymmärretyksi. Vuorovaikutus dementoituneen kanssa. Suomen dementiahoitoyhdistys. Helsinki. Verkkodokumentti. <http://www.muistiasiantuntijat.fi/media-files/DEMvvpas04_31%208.pdf> Luettu 28.9.2016.

Laatikainen, Tarja. 2011. Vapaaehtoistoiminnan toimintakäsikirja vanhustyöhön. Koivupirtin säätiö. Tampere. Verkkodokumentti.
<<http://www.koivupirtti.fi/kuvat/Toimintakasikirja.pdf>> Luettu 28.9.2016.

Laurea 2009. Moniaistinen Tila. Laurea. Verkkodokumentti. <<http://moniaistinen-tila.laurea.fi/taustatjakasitteet.html>>. Luettu 25.5.2015.

Martin, Bella – Hanington, Bruce, 2012. Universal methods of desing. Rockport publishers. USA.

Manninen, Raija – Töyrylä, Riina, 2011. Muisteluskokki kansakouluaajoista. Suomen käsityön museo. Verkkodokumentti.
<<http://www.craftmuseum.fi/esitteet/kansakouluskokki.pdf>> Luettu 15.9.2015.

Menetelmätietovaranto, Kvantimotv. Kyselylomakkeen laatiminen. 2010. Verkkodokumentti
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>> Luettu 24.5.2016.

Muistiliitto, 2016. <<http://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/muistihairiot-ja-sairaudet/muistisairaudet/>> Luettu 20.2.2016.

Mönkäre, Riitta, 2016. Lukeminen muistisairaana toimintakyvyn tukena. Muistisairaana kuntouttava hoito. Artikkelin tunnus: mkh00086 (009.050). Terveysportti. Kustannus Oy Duodecim. Verkkodokumentti. <<http://www.terveysportti.fi/dtk/ohk/koti>> Luettu 28.9.2016.

Mönkäre, Riitta – Hurnasti, Tuula – Topo, Päivi, 2016. Muistisairaana aistitoiminnot. Muistisairaana kuntouttava hoito. Artikkelin tunnus: mkh00097 (010.035). Terveysportti. Kustannus Oy Duodecim. Verkkodokumentti.
<<http://www.terveysportti.fi.ezproxy.metropolia.fi/dtk/pit/koti>> Luettu 28.9.2016.

Nielsen, Jakob, 2012. Usability 101: Introduction to usability. Verkkodokumentti.
<<https://www.nngroup.com/articles/usability-101-introduction-to-usability/>> Luettu 28.10.2016.

Norman, D.A., 2013. The Design of Everyday Things. Revised and expanded edition. Basic Books, New York.

Parkkunen, Niina — Vertio, Harri — Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2001. Terveysaineiston suunnittelun ja arvioinnin opas. Helsinki. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja - sarja 7/2001.

Puhuva kirja. 2014 Sanamaailma. Verkkodokumentti.
<http://www.sanamaailma.net/puhuva_kirja> Luettu 9.3.2016.

Quick, Vicki, 2016. A sensory success story. Verkkodokumentti.
<<https://4twiddles.com/our-story/>> Luettu 24.11.2016.

Remes, Anne – Halikainen, Merja – Erkinjuntti, Timo, 2015. Alzheimerin taudin kliniset oireet ja löydökset. Muistisairaudet. Artikkelin tunnus: msa00070 (012.004). Oppiportti. Kustannus Oy Duodecim. Verkkodokumentti.
<http://www.oppiportti.fi/op/msa00070/do?p_haku=keskivaikea%20vaihe#s3> Luettu 17.2.2015.

Rittel, Horst – Webber, Melvin 1973. Dilemmas in a General Theory of Planning. Policy Sciences. Elsevier Scientific Publishing Company.

Rohrer, Christian, 2014. When to use which user-experience research methods. Verkkodokumentti. <<https://www.nngroup.com/articles/which-ux-research-methods/>> Luettu 28.10.2016.

Rysti, Maria – Jekunen, Sari – Nystedt, Ann-Marie 2014. Tartu Hetkeen virikekäsikirja. Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. Espoo. Verkkodokumentti.
<http://www.vahvike.fi/sites/default/files/dokumentit/Tartu_hetkeen_virikekasikirja_netti.pdf> Luettu 9.3.2016.

Sanamaailma. Puhepurkki. 2014. Verkkodokumentti.
<http://www.sanamaailma.net/punainen_puhepurkki_40_s_> Luettu 12.3.2016.

Sievänen, Liisa – Sievänen, Markku – Välikangas, Katariina – Eloniemi-Sulkava, Ulla 2007. Opas ikääntyneen muistioireisen kodin muutostöihin. Ympäristöopas. Ympäristöministeriö. Edita Prima Oy, Helsinki. Verkkodokumentti.
<<http://hdl.handle.net/10138/38831>> Luettu 17.12.2015.

Stanberg, Taina 2015. Muistelu vuorovaikutusmenetelmänä. Ikäinstituutti. Verkkodokumentti. <<http://www.ikainstituutti.fi/binary/file/-/id/1/fid/697>> Luettu 20.11.2015.

Sutcliffe, Alistair 2003. Multimedia and virtual reality - designing multisensory user interfaces. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers. USA.

Telaranta, Pirkko. 2014 Muistisairauden kanssa – Alzheimer arjessa. Helsinki: Auditorium kustannusosakeyhtiö.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d. Ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettiset periaatteet. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Verkkodokumentti.
<<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet#1>> Luettu 28.10.2016.

Ukinkontti 2014. Hienomotoriikkatyyny. Verkkodokumentti.
<<http://www.ukinkontti.fi/hienomotoriikkataulu>> Luettu 9.3.2016.

Vahvike 2015. Kirkkaampaa kahvia kalalla ja vedellä. Verkkodokumentti.
<<http://www.vahvike.fi/fi/kuvat/kuva/975>> Luettu 26.3.2016.

Wegerer, Jennifer. 2014. How Sensory Stimulation Can Help Alzheimer's Patients.
Alzheimers.net. Verkkodokumentti. <<http://www.alzheimers.net/2014-01-23/sensory-stimulation-alzheimers-patients/>> Luettu 17.12.2015.

Käyttökokemuskyselylomake

Käyttökokemuksia Kahvi koskettaa kaikkia –kirjan lukuhetkestä

Aloitus klo _____

Lopetus klo _____

Monettako kertaa luit kirjaa muistikuntoutujan kanssa? _____

1. Lukukokemus

Millaisena itse koit lukutuokion tänään?

Mikä tunne jäi päällimmäiseksi kirjan käytöstä?

Koetko tämän kirjan kommunikaation välineenä muistikuntoutujan kanssa?

Kyllä / Ei

Löytyikö muistikuntoutujan kanssa ”yhteinen sävel”?

Kyllä / Ei

Vastasiko kirjan käyttö odotuksia?

Kyllä / Ei

2. Muistikuntoutujan kokemukset

Mitä muistikuntoutuja kirjassa kosketti, mikä erityisesti herätti hänen mielenkiintonsa?

Merkitse kolme kiinnostavinta numeroin

◦ Aukeama 1: Kahvipavut

◦ Aukeama 2: Kahvimitta ja kahvipussi

◦ Aukeama 3: Kuparipannu

◦ Aukeama 4: Posliinikuppi

◦ Aukeama 5: Sokeriottimet

◦ Aukeama 6: Kahviherkut

Käyttökokemuskyselylomake

- Aukeama 7: Keräilykuva

Palasiko muistikuntoutuja johonkin aiheeseen? Mihin?

3. Kirjan käyttö

Onko koko kirjapaketin käyttö sujuvaa? (kuljetuslaukku, kahvimylly, kahvipurkki+pavut, keräilyvihko, maustepussit, kirja)

Kyllä / Ei

Kiinnostuiko muistikuntoutuja kirjan käytöstä/lukemisesta?

Kyllä / Ei

Pystyikö muistikuntoutuja toimimaan omissa rajoissaan kirjan aktiivisena käyttäjänä?

Kyllä / Ei

Mitkä toiminnot tuottivat vaikeuksia? Mikä toimi hyvin? (sokeripihdit, tekstin lukeminen..)

Millaisia käytettävyyteen liittyviä seikkoja huomioit?

3.1. Kirja

Mitä mieltä olet kirjan toteutuksen ratkaisuista asteikolla 1-5?

1 = ei lainkaan toimivat, 5 = erittäin toimivat

Esineiden kiinnitykset	1	2	3	4	5
Kirjan selattavuus (sivujen käännettävyys)	1	2	3	4	5
Esineiden perspektiivi	1	2	3	4	5
Turvallisuus	1	2	3	4	5
Hygieenisuus	1	2	3	4	5

Käyttökokemuskyselylomake

Muita ajatuksia kirjan toteutuksen ratkaisuksista?

3.2 Oheistarvikkeet

Mitä mieltä olet kirjan oheistarvikkeista asteikolla 1-5?

1 = ei lainkaan tarpeellinen, 5 = erittäin tarpeellinen

Kuljetuslaukku	1	2	3	4	5
Kahvimylly	1	2	3	4	5
Kahvipurkki ja -pavut	1	2	3	4	5
Mausteet	1	2	3	4	5
Keräilyvihko	1	2	3	4	5
Turvallisuus	1	2	3	4	5
Hygieenisuus	1	2	3	4	5

Muita ajatuksia kirjan oheistarvikkeista?

3.3 Aistit

Oliko kaikki aistit otettu tarpeeksi huomioon?

Kyllä / Ei

Miten aistit on mielestäsi otettu huomioon asteikolla 1-5? 1 = ei lainkaan, 5 = liikaa

Näkö	1	2	3	4	5
Kuulo	1	2	3	4	5
Tunto	1	2	3	4	5
Haju	1	2	3	4	5
Maku	1	2	3	4	5

Käyttökokemuskyselylomake

Mitä kirjassa voisi mielestäsi muuttaa?

3.4 Kirjan käyttöohjeet

- Oliko käyttöohjevihko mukanasasi lukuhetkessä?
Kyllä / Ei
- Olivatko käyttöohjeet selkeät?
Kyllä / Ei
- Tukeeko käyttöohje kirjan lukuhetkeä?
Kyllä / Ei
- Koitko ohjeen hyödylliseksi jokaisella lukukerralla vai hyödynsitkö sitä vain ensimmäisellä lukukerralla?

Joitteko kahvit tuokion jälkeen?

Kyllä / Ei

Mitä haluaisit lisätä kirjaan?

Muita ajatuksia kirjasta tai lukuhetkestä? Sana on vapaa!

Kiitos lukuhetkestä asiakkaan kanssa ja käyttökokemusvastauksistasi!

Käyttöohjeet

Kahvi koskettaa kaikkia

-multisensorisen koskettelukirjan käyttöohjeet

Kahvi koskettaa kaikkia -multisensorisen kirjan käyttöohjeet
Aino Peltonen ja Hele Halkka 2016

Käsissänne on nyt ensimmäinen versio muistisairaalle tarkoitettusta multisensorisesta koskettelukirjasta

KAHVI KOSKETTAA KAIKKIA.

Käyttöohjeissa johdatamme teidät vaihe vaiheelta mukavaan kahvitaukioon asiakkaan kanssa.

Kirjaa on tarkoitus lukea pareittain, muistikuntoutuja yhdessä häntä tukevan henkilön kanssa. Ensimmäisillä lukukerroilla kehoitamme tekemään lukukerrasta muistikuntoutujalle kevyemmän, ja lukukertojen edetessä kannustamaan muistikuntoutujaa toimimaan omatoimisemmin.

Kun olet lukenut ohjeet, tutustu kirjaan itse rauhassa jo ennen kuin aloitat lukuhetken muistikuntoutujan kanssa. Näin varsinainen lukuhetki muistikuntoutujan kanssa on mahdollisimman sujuva ja tiedät mihin muistikuntoutuja jaksaa kulloisellakin hetkellä keskittyä. Voit miettiä, että kysytkö jokaisen kirjaamamme ohjaavan kysymyksen, valitsetko niistä osan tai seuraatko muistikuntoutujasta lähtevää keskustelua ja teet tarkentavia kysymyksiä keskustelun ylläpitämiseksi.

Tarkistatthän ennen lukuhetkeä nämä asiat:

- Jos muistikuntoutujalla on käytössään kuulolaite, on se asianmukaisesti toiminnassa.
- Valaistus on riittävä ja valo tulee niin, että valo ei heijastu kirjan pinnoista.
- Jos muistikuntoutujalla on silmälasit, ovat ne lukuhetkellä muistikuntoutujalla käytössä ja puhtaat.
- Kädet on puhtaat ja desinfioidut.
- WC-käynti ennen lukuhetkeä, jotta häntä ei pääse häiritsemään.
- Olet kiinnittänyt ´Ethän keskeytä lukutuokiotamme´ - kyltin oveen.
- Tila jossa luette on rauhallinen eikä tarpeettomia keskeytyksiä pääse tapahtumaan.
- Lukuasentonne on mahdollisimman mukava

Täytähän lukutuokion lopuksi aina käyttökokemuksia kartoittavan lomakkeen.

Toivomme teidän vastaavan kysymyksiin mahdollisimman laajasti – kaikesta pohdinnasta on meille hyötyä.

Toivomme, että kirjan lukeminen olisi niin muistikuntoutujalle kuin lukijallekin mahdollisimman antoisa ja voimaannuttava kokemus.

Aino Peltonen ja Hele Halkka

1. aukeama

Vasemmalla on oranssi sivu, jossa on laminoitu Immi Hellenin runo "Aamukahvin ääressä".

- "Aamukahvin ääressä" -runo toimii tunnelman virittäjänä. Lue runo ääneen, tai muistikuntoutuja voi lukea sen itse.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Onko runo tuttu, herättääkö se muistoja? Muistaako muistikuntoutuja runon ulkoa (tai osia siitä)?

Oikealla on harmaa sivu, jossa on verkkokankangaspussiin ommeltuna kokonaisia, aitoja ja paahdettuja kahvipapuja sekä oikeassa alakulmassa oleva ohjeteksti.

Ohjeteksti kehottaa ottamaan kahvipurkista papuja ja jauhamaan ne kahvimyllyllä, jotka ovat irrallisina liitteinä mukana matkalaukussa.

Kahvimyllystä kuuluva rahina, kammen pyörittäminen ja vastajauhetun kahvin tuoksu saattavat nostaa muistoja mieleen.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Ohjaa muistikuntoutujaa tunnustelemaan ensin pussia. Miettikää yhdessä mitä pussissa mahtaa olla. Miltä pussin sisältö tuntuu? Miltä pussin sisältö tuoksuu? Miltä pussin sisältö näyttää?

Kykyjensä mukaan muistikuntoutuja voi kaataa itse pavut kahvimyllyyn ja pyörittää myllyn kampea.

- Ennen jauhamista kahvipavut paahdettiin prännärillä (kahvinpaahtimella). Miltä kotona tuoksuu, kun kahvia paahdetaan?
- Miltä kahvi maistuu, jos pavut paahtuvat liikaa?
- Kurkistakaa yhdessä myllyn lokeroon ja tuokutelkaa vastajauhettua kahvia! Millaisia kahvin jauhamiseen liittyviä muistoja muistikuntoutujalle tulee mieleen?

2. aukeama

Vasemalla on harmaa sivu, jossa on laminoituna kaksi mustavalkoista vanhaa kahvimainoksta vierekkäin.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Voit kiinnittää mainoksiin niin paljon tai vähän huomiota, kuin muistikuntoutujan keskittymiskyky ja jaksaminen antaa myöden.
- Ovatko mainokset tutun näköisiä? Onko muistikuntoutuja käynyt paikkakunnilla? Millä tavoin kuvasta välittyy raikuminen? Millä tavoin kuvasta välittyy hellyys?
- Minkä merkkistä kahvia muistikuntoutuja joi tai osti yleensä?

Oikealla on lila sivu, johon on ommeltu kiinni hopean värinen kahvipussi ja kullanvärinen kahvimitta.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Ohjaa muistikuntoutujaa tunnustelemaan ensin pussia. Mikä se on? Miettikää yhdessä, mitä pussissa mahtaa olla. Miltä pussin sisältö tuntuu? Mitä tästä materiaalista on tehty?
- Ohjaa muistikuntoutujan huomio kahvimittaan. Mikä se on? Mitä sillä tehdään ja mihin sitä käytetään? Montako mitallista kahvia on yksi kupillinen?

3. aukeama

Vasemmalla on lila sivu, jossa on laminoitu teksti kahvin selvikkeestä ja pieni pussi "kahvin selvikettä".

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Lue teksti tai muistikuntoutuja voi myös lukea sen itse. Tekstin alla on kuva entisaikaan käytetyistä selvikepusseista. Mitä kuvassa on?
- Ohjaa muistikuntoutujaa tutkimaan selvikkeenpalasia? Mitä ne ovat? Onko muistikuntoutuja käyttänyt niitä itse? Käytettiinkö niiden tilalla jotain muuta?

Oikealla on harmaa sivu, jossa on kuparipannu korkkialustalla. Kuparipannun kahva on liikkuva ja kahvassa on punavalkoruudullinen pannulappu.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Mikä sivulla on?
- Mitä muistoja kuparinen kahvipannu herättää muistikuntoutujaa?
- Mitä varten pannulappu on? Käyttääkö muistikuntoutuja kahvaan tarttumiseen pannulappua? Onko muistikuntoutuja joskus itse tehnyt pannulappuja?
- Mikä pannun alla on? Miksi se on siinä? Onko muistikuntoutuja joskus itse tehnyt pannunalustoja?

4. aukeama

Vasemmalla on harmaa sivu, jossa on kuva Paula-tytöstä ja siihen liittyvä pienellä printillä kirjoitettu tekstipätkä.

- Lue tekstipätkä tai muistikuntoutuja voi myös lukea sen itse tästä ohjekirjasta.

Uuden Paulatytön kirje:

Hyvät kahvinystävät!

Kirjoitan teille nyt ensimmäistä kertaa. Minulla on ilo ja kunnia kertoa totuus hyvästä kahvista. Tämä totuus on yksinkertainen. Kahvi on lahjomaton. Hyvänmakuinen ja virkistävä juoma syntyy vain silloin, kun käytetään oikea määrä oikein paahdettua kahvia. Paahdon tummuus ei vaikuta annosteluun. Kahviasiantuntijana Paulig haluaa, että kahvihetkenne ovat aina juhlahetkiä. Niitä varten on Pauligin täyteläinen Juhla Mokka. Tietysti.

Uusi Paula

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Muistaako muistikuntoutuja Paula-tytön? Onko muistikuntoutuja nähnyt Paula-tyttöä missään tilaisuuksissa? Onko joku muistikuntoutujan tutuista ollut Paula-tyttö? Olisiko muistikuntoutuja halunnut itse olla Paula-tyttö?

Oikealla on lila sivu, jossa on ruusukuviainen posliinikuppi tassilla. Astiat ovat kullanvärisellä pitsiliinalla. Sivulla on myös kahvilusikka, joka on liikuteltavissa. Jos muistikuntoutuja ei itse hoksaa sekoittaa kahvia, ohjaa häntä siihen. Kupista kuuluu kilinää kuin aidosta posliinisesta kupista.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Mikä sivulla on?
- Mitä lusikalla voi tehdä? Onko muistikuntoutujalla kahviastiasto? Jos on, niin millainen? Onko hänellä lempikuppi?

5. aukeama

Vasemmalla on lila sivu, jossa on kuva Paula-tytöstä kaatamassa kahvia kuparipannusta presidentti Urho Kekkoselle.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Tunnistaako muistikuntoutuja kuvassa esiintyvän herran?
- Mitä ajatuksia presidentti Urho Kekkonen herättää?

Oikealla on harmaa sivu, jossa on sokerilusikka, sokeripihdit ja kukkakuvioinen metallinen rasia, jonka sisällä sokeripaloja. Sokerilusikka ja sokeripihdit ovat kiinnitettynä alustaan kultaisella nyörillä. Kukkakuvioinen rasia on liimattu kirjan sivulle.

HUOM! Avatessasi sokerirasian kantta pidäthän rasiasta kiinni jotta rasia ei irtoa sivusta.

- Jos muistikuntoutuja ei itse huomaa kokeilla pihtejä, ohjaa häntä siihen. Sorminäppäryyttä voi kokeilla liikuttamalla sokeripaloja sokeripihdeillä. Sujautappa sokeripala suuhusi!

(Huom! Älä kehoita muistikuntoutujaa syömään sokeripalaa, jos tämän sokerin syömistä on rajoitettu esim. terveydellisiin syistä johtuen)

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Mitä sivulla on?
- Mihin lusikkaa/pihtejä on käytetty? Kuinka sokeripihdit toimivat? Pystyykö muistikuntoutuja poimimaan rasiasta sokeripaloja?
- Onko muistikuntoutujalla muistoja sokerisaksista tai toppasokerista?
- Onko hopeisia sokeriottimia käytetty vain juhlahetkinä vai myös arkena? Onko muistikuntoutuja kiillottanut hopeita? Millaisia hopeankiillotustapoja muistikuntoutuja tietää?

6. aukeama

Vasemmalla on harmaa sivu, jossa punainen puhepurkki. Purkkiin on äänitetty Pauligin kahvimainos vuodelta 1960. Mainoksessa esiintyy Mervi Salonen, Kulta-Paula.

Mainoksen voi kuunnella painamalla mustaa nappia. Ohjaa muistikuntoutujaa painamaan nappia.

Oikealla on lila sivu, jossa on kolme kahviherkkua; pikkupulla, piparkakku ja kaneliässä, valkealla pitsiliinalla.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Mitä sivulla on?
- Tunnistaako muistikuntoutuja kahvileivät?
- Minkälaisia kahviherkkuja muistikuntoutujan kahvipöydässä on tarjolla?

Tähän sivuun liittyvät tuoksupussit ovat viimeisellä sivulla olevassa muovitaskussa. Tunnistaako muistikuntoutuja tuoksuja?

- Punaisessa pussissa on jauhettua kardemummaa
- Lilassa pussissa on kokonaisia neilikoita
- Ruskeassa pussissa on kanelitangon paloja.

7. Aukeama

Vasemmalla on lila sivu, jossa on laminoitu teksti ja pahvinen kuva. Teksti kertoo kahvipakkauksista, joiden pahvisiin aromisuojaan on painettu keräilykuvia. Keräilykuva ja seuraavalla sivulla oleva vihko kuuluvat samaan SOK:n julkaisusarjaan.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Mitä sivulla on?
- Onko muistikuntoutuja kerännyt kuvia?

Oikealla on oranssi sivu, jossa on taskussa muutama sivu SOK:n julkaisemasta pahvikuvien keräilyvihkosta. Vihkossa on Joonas-satu, matka maapallon ympäri II-osa. Voitte selaila vihkoa muistikuntoutujan vireystilan mukaan ja lukea siinä olevia juttuja.

Samassa taskussa on myös kahviherkku -sivuun liittyvät maustepussit.

Extrana oranssi takakansi, jossa on kuva tekeillä olevasta nokipannukahvista.

Esimerkkejä keskustelua herättävistä kysymyksistä:

- Mitä kuvassa on?
- Keksiikö muistikuntoutuja paikkaa, jossa kahvi ei kuuluisi jollain tavalla mieluisana osana päivään?

Aino Pelttonen, Hele Halkka, Geronomi (AMK) Hyvinvointi ja toimintakyky Metropolia Ammattikorkeakoulu	Tutkimuslupa 31.3.2016	1(2)
---	---------------------------------------	------

Kanervakoti/ Toiminnanjohtaja Sari Isokorpi
Kanervakoti- Kanervahemmet ry

OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSLUPA

Olemme Metropolian ammattikorkeakoulun geronomiopiskelijoita ja anomme tutkimuslupaa opinnäytetyötämme varten.

Opinnäytetyön työnimi

Kahvi koskettaa kaikkia -multisensorisen kirjan kehittäminen.

Opinnäytetyön tutkimuksen aihe

Muistisairaalle ikäihmiselle tarkoitetun multisensorisen kirjan prototyypin edelleen kehittäminen.

Aineistonkeruumenetelmä

Käyttökokemuksien kyselylomake.

Kyselylomakkeen avulla on tarkoitus selvittää kirjan kehitysehdotuksia havainnoitujen asukaskokemusten perusteella.

Käyttökokemuksien kyselylomakkeessa ei kysytä mitään tausta- tai henkilötietoja.

Opinnäytetyön tutkimuksen kohteena ovat Espoon Kanervakodin vapaaehtoiset, työntekijät ja asukkaat.

Tutkimuseriaatteet

Tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä tutkimustapaa ja eettisiä periaatteita.

Kyselyyn vastaavilla on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta ja oikeus peruuttaa suostumus jälkikäteen ilman perusteluja.

Tutkimusaineisto hävitetään heti opinnäytetyön valmistuttua, syksyllä 2016.

Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus

Opinnäytetyön tekijät (Aino Pelttonen ja Hele Halkka) ovat vaitiolo- ja salassapitovelvollisia.

Aino Peltonen,
Hele Halkka,
Geronomi (AMK)
Hyvinvointi ja toimintakyky
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tutkimuslupa

2(2)

31.3.2016

Espoossa 31.3.2016

Aino Peltonen

Hele Halkka

VASTAUS OPINNÄYTYÖN TUTKIMUSLUPAAN

Hyväksytty

Hylätty

Paikka Espoo

Päiväys 4.7.2016

Allekirjoitus

SARI ISOJÄRVI
nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot:

Aino Peltonen

Puhelinnumero

Sähköposti

Hele Halkka

Puhelinnumero

Sähköposti

Opinnäytetyötä ohjaava opettaja

Mari Heitto

Puhelinnumero

Sähköposti

Hei!

Olemme kaksi geronomi (AMK) -opiskelijaa Metropolian Ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyönämme selvitystä kahvi-aiheisen multisensorisen kirjan käyttökokemuksista muistisairaiden iäkkäiden kanssa.

Mietimme mahdollisuutta tuoda kirja teille ryhmäkotiin koekäyttöön tämän kevään aikana. Käyttöaika olisi noin kuukausi ja keräisimme käyttökokemuksia lyhyellä kyselylomakkeella viikoittain. Ajatus on, että kirjaa voisi lukea asukas ja hoitaja pareittain (ehkä 3 tai 4 paria) ja ihanteellista olisi, jos samat parit voisivat sitoutua toteuttamaan lukuhetkiä koko ajalle, mutta ehdotonta tämä ei tietenkään ole.

Kirjan on valmistanut Iris-keskuksen Celia-kirjaston kirjastonhoitaja. Hänellä on pitkä historia näkö- ja monivammaisten lasten koskettelukirjojen tekemisestä ja nyt hän valmistaa kirjaa iäkkäille muistisairaille. Tarkoituksenamme on kerätä kokemuksia kirjan edelleenkehitystä varten.

Testattava kirja on multisensorisen kirjan prototyyppi ja tästä johtuen pystymme tässä vaiheessa tarjoamaan testausmahdollisuutta vain yhdelle ryhmäkodille. Pyydämmekin teitä ilmoittamaan kiinnostuksesta tai mahdollisista esteistä kirjan testaamiselle mahdollisimman pian. Teemme valinnan yhteistyökumppanistamme viikolla seitsemän (15.2 alkava viikko)

Yhteistyöterveisin

Aino Peltonen
Sähköpostiosoite
Puhelinnumero

Hele Halkka
Sähköpostiosoite
Puhelinnumero

Ps.Lisää geronomin koulutuksesta voi lukea esim. täältä:

<<http://www.metropolia.fi/haku/koulutustarjonta-aikuiset-sosiaali-ja-terveysala/vanhustyö-210-op/>>

Palautteet käyttökokemuslomakkeista

Palautteet on kerätty käyttökokemuskyselylomakkeelta, purkukeskustelusta ja opinnäytetyöseminaarikeskusteluista	
Näistä tuli kiitosta, hyviä toteutuksia	Kehittämisen kohteita ja huomioita seuraavaan kirjaan
Mitä enemmän oikeeta niin sitä parempi! Se mikä näyttää oikealta on hyvä.	
Kirjasta lähti liikkeelle vaikka mitä muistoja. Muistot veivät lapsuuteen vahvasti.	Pussien hajut sekoittunut keskenään. Neilikka kaiken yllä.
Hirveesti tuttuja juttuja asiakkaalle. Lukija oli suunnattoman onnellinen kirjasta	Kunnon patalappu kuparipannuun. Ei pidä kuumaa ohut kangas.
Ei saatu kilisemään kuppia. Muuten oli kiva asiakkaan mielestä! Ruusukuvio hyvä ja oikea pitsiliina olisi hyvä	Käytetyillä kuvilla täytyy olla viittaukset lähteisiin / käyttöluop
Lusikka kiinnostanut, tuli mieleen kadonneet lusikat	Oikea pitsiliina kahvikupin alle olisi hyvä.
Kansallispuvut, niitä ihailtiin paljon.	Kuvat olisi haluttu ottaa käteen jotta näkee paremmin. Pinta kiiltää ettei näe yksityiskohtia. Laminoinnille voisi keksiä jonkun vaihtoehdon.
Työntekijä olisi halunnut pitää kirjan työkaluna. Miten valmiin kirjan saa käsiin? Miten markkinoidaan?	Aika paljon tekstiä... Voisi ehkä lyhentää? Lyhyitä selkeitä lauseita. Selkokieltä
Äänite oli HAUSKA. Puhepurkin asettelu niin, ettei lähde soimaan itseksensä, kun sivuja kääntää.	Onko ollut tuolloin korkkialustaa?? Ehkä virkattu alusta kuparipannun alle?
Eniten kiinnostaneita esineitä kirjassa olivat Posliinikuppi Posliinikupin lusikka Sokeriottimet Kuparipannu Kahviherkut	Ei voi ottaa syliin vaan aina pitää olla pöytä. Ei kovin kätevää. Kirja on hiukan kömpelö käyttäjä, paksut sivut. Kirja on koettu isoksi ja jonkin verran kömpelöksi, ja liian paksuksi ollakseen todella toimiva. Sivujen sidonnan koettiin olevan liian löysä (nyt sidonta on joka sivulla olevan kahden reiän kautta kulkevan narun varassa) ja napakkuudesta olisi selvästi hyötyä. Useammassa kommentissa nousi esiin että paksut sivut valuvat pois paikaltaan ja lukeminen on haastavaa.
Kyllä, hän luki alkurunon kaksi kertaa vielä alkurunon jälkeen, eli yhteensä runo luettiin kolme kertaa	Loppupäässä ei oikein enää jaksanut keskittyä kun oli niin pitkä.
	Enemmän maisteltavaa
	Pulla oli omituinen, koska oli karvainen. Ei pulla ole karvainen. Miksi piparissa on sokeria?
	Sokeria on, mutta kerma uupuu. Kermakko olisi kiva?
	Kuva Arabian klassikkokupeista